

Nikola Škalabrin

PREZBITER I KANONSKE STRUKTURE U IZGRAĐIVANJU PARTIKULARNE CRKVE

Prigodom proglašenja novog Zakonika kanonskoga prava Ivan Pavao II. upozorio je da se novi kanoni trebaju razumjeti u svjetlu saborskih dokumenata i kanonske tradicije s idealnim trokutom: na vrhu je Sveto pismo; lijevo su dokumenti II. vatikanskog sabora, a desno novi Zakonik kanonskoga prava.¹

Taj idealni trokut ili povezanost između Sv. pisma i Zakonika, kao i između dokumenata II. vatikanskog sabora i Zakonika, očita je u Apostolskoj konstituciji *Sacrae disciplinae leges*, kojom je Ivan Pavao II. i proglasio Zakonik kanonskoga prava.

Na pitanje što je Zakonik kanonskoga prava Ivan Pavao II. odgovara: »Da bi se pravilno odgovorilo na to pitanje, treba da dozovemo u pamet onu dugotrajnu baštinu koja se nalazi u knjigama Staroga i Novoga zavjeta, iz koje, kao iz svojega prvoga izvora, potječe sva pravna i zakonodavna predaja Crkve.«²

Premda je novi Zakonik najavljen zajedno s Općim saborom, ipak Zakonik vremenski dolazi poslije njega. Budući da se Zakonik trebao oslanjati na Sabor, radovi su na njegovoj pripremi mogli započeti tek nakon završetka Sabora. Zato Zakonik ne samo svojim sadržajem, nego i svojim nastajanjem očituje duh Sabora u čijim se dokumentima Crkva, opći sakrament spasenja (usp. konst. *Svjetlo naroda*, br. 9, 48), očituje kao Božji narod a njezino se hijerarhijsko uređenje pokazuje utemeljeno na Biskupskom zboru zajedno s njegovom glavom.³ Zakonik kao sredstvo potpuno odgovara naravi Crkve, osobito kako je izlaže učiteljstvo II. vatikanskog sabora promatrano općenito, a posebno njegov ekleziološki nauk. Dapače, novi se Zakonik može, na određeni način, shvatiti kao veliki napor da se sam taj nauk, to jest saborska ekleziologija, prenese na *kanonistički jezik*, ipak Zakonik uvijek treba da se vraća toj slici kao prvotnom uzoru čije crte mora u sebi, koliko je to moguće, izricati po svojoj naravi.⁴

¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Le leggi sono munifico dono di Dio e la loro osservanza è vera sapienza*, u: *L'Osservatore Romano*, br. 28, od 4. veljače 1983., str 3; usp. i M. BRLJEAK, *Iter i glavne značajke novog Kodeksa kanonskog prava*, u: *BS* 54 (1984.) 252; N. ŠKALABRIN, *Uvod u kanonsko pravo*, Đakovo, 1994., str. 102.

² IVAN PAVAO II., *Sacrae disciplinae leges*, str. XXVII. Citat je uzet iz drugog hrvatskog prijevoda Zakonika kojim ćemo se služiti u ovom članku: *Zakonik kanonskoga prava. Proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima*, GK, Zagreb, 1996. Prvi hrvatski prijevod Zakonika tiskan je u Zagrebu 1988.

³ Usp. IVAN PAVAO II., *Sacrae disciplinae leges*, str. XXV.

Stoga ono temeljno *novo* što se nalazi u II. vatikanskom saboru, osobito u njegovom ekleziološkom nauku, ne udaljujući se nikad od zakonodavne pre-daje Crkve, jest *novo* i u novom Zakoniku.⁵

Novi je Zakonik, kako kaže Ivan Pavao II., Zakonik Sabora i u tom je smi-slu on »posljednji saborski dokument«.⁶

I. TEMELJNI POJMOVI

1) *Prezbiter i svećenik*

Zakonik navodi tri stupnja svetoga reda: episkopat, prezbiterat i đakonat (kan. 1009, § 1), ne ulazeći u teološka pitanja, o kojima se još uvijek raspravlja, o sakramentalnosti triju stupnjeva i stvarnoj razlici koja postoji između epi-skopata i prezbiterata.⁷ kad se govori o prezbiteru, isključivo se misli na kleri-ke koji su nakon đakonata primili drugi stupanj svetoga reda.

Izraz »svećenik« kanonski obuhvaća kako prezbitere tako i biskupe.⁸

2) *Partikularna crkva*

Govoreći o biskupiji II. vatikanski sabor katkada upotrebljava riječ »mje-sna Crkva« (*Ecclesia localis*: UR 14; LG 23 i 26; AG 27), a redovito naziva bisku-piju »partikularnom Crkvom« (*Ecclesia particularis*: CD 3; 11; 23 i 28; LG 23; 27 i 45; AG 6; 19 i 20). Zakonik doslovno nikada ne upotrebljava za biskupiju riječ »mjesna Crkva«, jer je to netočan i neprecizan izraz, nego samo i isključivo »partikularna Crkva«.

Treba reći da su prevoditelji dokumenata II. vatikanskog sabora »*Ecclesia particularis*« prevodili kao »posebna Crkva« ili »povjerena Crkva« (LG 23 i 27), pa čak i »mjesna Crkva« (CD 3; 11 i 23 pod 3).

Pojam mjesne crkve može biti prikladan napose za župu (SC 42; CD 30 i AA 30).⁹

3. *Kanonske strukture*

Riječ se »struktura« samo na jednom mjestu spominje u Zakoniku i to u kan. 207. Kan 207, § 1 određuje hijerarhijsku strukturu Crkve: »Po božan-skom ustanovljenju među vjernicima u Crkvi ima posvećenih službenika, koji

⁴ Usp. *ondje*, str. XIX.

⁵ Usp. *ondje*, str. XXXI.

⁶ ACTA IOANNIS PAULI PP. II, u: *Communicationes* 15 (1983.) 125.

⁷ Usp. L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale, II.*, Libri IV-V-VI-VII, Edizioni Dehianiane, Napoli, 1988., str. 133.

⁸ Usp. *Communicationes* 14 (1982.) 215 gdje se u odgovoru kaže: »*Recipitur animadversio, sed dicitur 'presbyteris' loco 'sacerdotibus' quia verbum 'sacerdos' comprehendit etiam episcopum*«.

⁹ Usp. G. GHIRLANDA, *Chiesa locale (Ecclesia localis)*, u: *Nuovo Dizionario di diritto canonico*, a cura di C. C. Salvador, V. De Paolis, G. Ghirlanda, Edizioni San Paolo, Milano, 1993., str. 169.

se u pravu nazivaju i klerici; ostali pak nazivaju se i laici«. Redovnici se spominju u kan. 207, § 2, koji su ili klerici ili laici, ali njihov stalež ne pripada hijerarhijskom uređenju Crkve (*ad hierrarchicam Ecclesiae structuram non spectet*), pripada ipak njezinu životu i svetosti.

Izraz »struktura« dolazi od latinskog glagola *struo*, 3. = slagati, graditi. »Struktura« shvaćena u svom etimološkom značenju poziva se na mnoštvo elementa tako raspoređenih da tvore cjelinu. U vezi s tim Congar kaže da kuća nije isto što i hrpa kamenja. Kuća je kamenje raspoređeno prema nekoj zamisli.

Kod tog i drugih sličnih primjera ono što nam omogućava da razlikujemo novu stvarnost (kuću) od elemenata koji je sačinjavaju (hrpa kamenja) jest specifičan red prema kojem su oni raspoređeni.

Nužni odnos između dijelova i cjeline nije diktat slučaja, nego zamisao, skriveni sustav, model, jednom riječju, to je specifični red. Doista, sami elementi koji su različito strukturirani mogu dati život posve različitim stvarnostima.¹⁰

Sv. Petar nas poziva da pristupimo: »k njemu, *Kamenu* živomu što ga, istina, ljudi odbaciše, ali je u Božjim očima izabran, dragocjen, pa se kao živo kamenje ugrađujte u Dom za sveto svećenstvo da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu« (1 Pt 2,4).

Crkva je i pravna stvarnost, jer ju je Krist ustanovio ne kao neki skup osoba bez oblika, nego kao ujedinjujuću stvarnost s vlastitim redom koji od više pojedinaca i različitih stvarnosti čini jednu novu zajednicu, jedan znak i oruđe spasenja za svijet. Procesi koji »uvode« pojedince u to stanje višestruki su: poziv na vjeru, krštenje i drugi sakramenti, darovi i službe koje oni podjeljuju, veze jedinstva koje se dosljedno učvršćuju među članovima zajednice.¹¹

Crkva je i pravna stvarnost, jer ima određenu strukturu. Prije svega postoji struktura sakramenata koja uzima ljudsku stvarnost i daje novu funkciju stavljajući je u određeni odnos s božanskom stvarnošću. Postoji i struktura karizmi koja omogućava izgradnju tijela Kristova preko različitih djelovanja, ali je ista težnja pojedinih vjernika. Postoji i struktura zajednice koja stvara duboki odnos zajedništva između božanskih osoba i kršćanskih vjernika.¹²

W. Bertrams smatra da je pravo u Crkvi utemeljeno na Crkvi-sakramentu promatranoj u njezinoj unutrašnjoj i izvanjskoj strukturi. Krist je ustanovio Crkvu kao sakrament spasenja, tj. kao vidljivu zajednicu koja institucionalno

¹⁰ Usp. A. LONGHITANO, *Il diritto nella realtà ecclesiale*, u: AA. VV., *Il diritto nel mistero della Chiesa, I, Il diritto nella realtà umana e nella vita della Chiesa. Il libro I del Codice: Le Norme generali*, II Edizione, a cura del Gruppo Italiano Docenti di diritto Canonico, PUG, Roma, 1986., str. 95-96; usp. i N. ŠKALABRIN, *nav. dj.*, str. 65-66.

¹¹ Usp. A. LONGHITANO, *nav. dj.*, str. 95; usp. i N. ŠKALABRIN, str. 65.

¹² Usp. A. LONGHITANO, str. 96; usp. i N. ŠKALABRIN, str. 66.

mora posredovati spasenje. Ukoliko je Crkva zajednica ona ima unutrašnju strukturu (intencionalno jedinstvo vjernika koje stječe nadnaravni karakter zbog dara Duha Svetoga) i izvanjsku strukturu (vidljivo očitovanje tog jedinstva). Te se dvije strukture ne smiju smatrati kao da su stavljene jedna do druge, nego kao one koje čine nerazdvojivo jedinstvo.¹³

Pojam se »struktura« često smatra sinonimom pojma »institucija«. ¹⁴ Govoreći o »kanonskim strukturama« želimo iznijeti postojeće institucije kao što su različita vijeća i tijela u Zakoniku kanonskoga prava na razini biskupije i župe čiji je cilj izgrađivanje partikularne Crkve.¹⁵

II. BISKUPIJSKA TIJELA

Na razini su biskupije predviđena različita tijela koja pomažu biskupu u upravljanju biskupijom: prezbiterско vijeće; zbor savjetnika; ekonomsko vijeće; pastoralno vijeće; biskupijska sinoda i biskupsko vijeće.

1. Prezbiterско vijeće (kann. 495-501)

a) Osnutak i svrha

Prezbiterско vijeće izričito se predviđa u saborskim dekretima. Daljnji se izvor nalazi u CD 27,2, ali s obzirom na osnivanje prezbiterског vijeća najvažniji se tekst nalazi u PO 7. U jednom i u drugom tekstu izražena je želja II. vatikanskog sabora da obnovi katedralni kaptol.¹⁶

Osnivačem prezbiterских vijeća može se smatrati Pavao VI. koji je izdao prve pravne odredbe u apostolskom pismu *Ecclesiae Sanctae* (1966.) nakon kojeg su slijedile Okružnice Kongregacije za kler o prezbiterским vijećima (1970.) i o pastoralnim vijećima (1973).¹⁷

Teološki temelj prezbiterског vijeća, kao i drugih biskupovih savjetodavnih tijela sastavljenih od prezbitera, nalazi se u jedinstvu između prezbitera i biskupa, utemeljenom na njihovom ontološko-sakramentalnom zajedništvu, premda u različitosti stupnja. Ipak treba reći da saborski nauk o odnosu koji postoji između prezbiterija i biskupa nije istovjetan: jednom se naglašava jedinstvo (LG 28, 2; CD 28, 1; AG 19, 3), a drugi put razlika i podređenost prezbiterija biskupu (LG 28, 1; PO 8, 1; AG 20, 3). Sabor nikada ne govori o prezbiterском zboru, nego samo o tijesnom svećeničkom bratstvu (LG 28, 3;

¹³ Usp. A. LONGHITANO, str. 110-111; usp. i N. ŠKALABRIN, str. 76.

¹⁴ Usp. A. LONGHITANO, str. 96, nt. 61.

¹⁵ O crkvenoj zajednici i strukturama suodgovornosti usp. N. ŠKALABRIN, *Crkvena zajednica i strukture suodgovornosti*, u: BS 67 (1997.) 461-472.

¹⁶ Usp. G. GHIRLANDA, *Consiglio presbiterale (Consilium presbyterale)*, u: *Nuovo Dizionario di diritto canonico, nav. dj.*, str. 305.

¹⁷ Usp. AAS 58 (1966.) 766-767; usp. i *Enchir. Vat.*, vol. 2, br. 782-793; vol. 3, br. 2449-2476; vol. 4, br. 1902-1923.

PO 8, 1) ili o posebnim vezama apostolske ljubavi, služenja i bratstva (PO 8, 1)¹⁸

Temeljne smjernice o prezbiterskoj suodgovornosti izradio je II. vaticanski sabor, a temelj im je prezbitersko ređenje, po kojem prezbyteri sudjeluju na apostolskoj službi, koju u punini imaju biskupi, i postaju njihovi suradnici.

To je sudjelovanje na suodgovornosti dvostruko: prezbyteri su suradnici biskupskog zbora s obzirom na opću Crkvu (LG 28; PO 2)¹⁹ i suradnici vlastitog biskupa s obzirom na partikularnu Crkvu. Oni sačinjavaju sa svim prezbyterima biskupije, na čelu s vlastitim biskupom, takozvani »prezbyterij« (LG 28, CD 28; PO 8). Suodgovornost u ovom drugom smislu sadrži veze suradnje, solidarnosti i zajedništva s vlastitim biskupom s obzirom na cjelokupni pastoral. Dekret CD 27, 28-31 i PO 7-8 pružaju bogatstvo djelotvornih orijentacija koje nalaze izražaj u prezbiterskom vijeću: to je struktura koja izravno uključuje prezbitere u »upravu biskupijom, prema odredbi prava«, pa se stoga i naziva »biskupov senat«.²⁰

U osobnom upravljanju biskupijom biskup nalazi u pojedinim prezbyterima »neophodne pomagače i savjetnike«. Normalno je da ih »sluša« (kan. 384) ne samo pojedinačno, nego i ujedinjene oko sebe u posebnoj skupštini. Jasno je da to ne može biti uvijek i uz prisutnost svih prezbitera, kada treba ispitati probleme od posebne važnosti i koordinirati cjelokupni pastoral. Da bi to bilo moguće u praksi kan. 495 određuje da se u svakoj biskupiji osnuje *prezbitersko vijeće*.²¹

Prezbitersko je vijeće bilo eksperimentalno nakon Sabora, a novi ga Zakonik čini obvezatnim i određuje njegov sastav i narav savjetodavnog tijela (kan. 500, § 2).

Stupanjem na snagu novog Zakonika ukidaju se statuti prezbiterskih vijeća koji su do tada važili, a potrebno je načiniti nove, koji se trebaju uskladiti s novim Zakonikom. Uz odobrenje dijecezanskog biskupa, treba imati u vidu i odredbe biskupske konferencije (kan. 496). Koliko nam je poznato naša BK nije do sada izdala nikakve odredbe koje bi se odnosile na ovu materiju.²²

Kan. 495, § 1 donosi jasnu i preciznu definiciju prezbiterskog vijeća, promotrivši ga u svim njegovim bitnim aspektima: obvezatni karakter, biskupov senat, članovi, predstavljanje prezbyterija, zadaća i svrha.

¹⁸ Usp. G. GHIRLANDA, *nav. dj.*, str. 305-306.

¹⁹ U LG 28 riječ »*presbyter*« prevedena je sa »*svećenik*«, a u PO 2 ista je riječ prevedena sa »*prezbyter*«. Očito da hrvatska terminologija nije usklađena. Stoga se treba držati izvornog latinskog teksta.

²⁰ Usp. E. CAPPELLINI, *La normativa del nuovo Codice*, Queriniana, Brescia, 1983., str. 98.

²¹ Usp. S. C. *pro Clericis, Litt. Circ., Presbyteri sacra*, od 11. travnja 1970.: AAS 62 (1970.) 459-465.

²² BKJ-e smatrala je da su za sada za naše područje dovoljne odredbe novog Zakonika koje se odnose na prezbiterska vijeća (usp. *Dopunske odredbe...*, u: *Službene vijesti Biskupske konferencije Jugoslavije* 2 (1984.) 3). Isto je potvrdila i Hrvatska biskupska konferencija, o čemu usp. *Službene vijesti HBK* 1 (1994.) 7.

1. *Obvezatni karakter.* Prezbitersko se vijeće mora osnovati u svakoj biskupiji. To je prije svega pastoralna obveza, ali je i pravna, na temelju zakona. Naravno da se obvezatnost ne odnosi samo na ustanovu, nego i na aktivno funkcioniranje, na pravilno vršenje pridodanih funkcija: to je teška obveza biskupa, a i članova prezbiterskog vijeća.

Prezbitersko vijeće ima isključivo biskupijski opseg.²³ Nije predviđeno neko prezbitersko vijeće na nacionalnoj ili regionalnoj razini.

2. *Biskupov senat.* Taj je naslov prije pripadao stolnom kaptolu (usp. kan. 391, § 1 prijašnjeg Zakonika). On se s novim Zakonikom isključivo pripisuje prezbiterskom vijeću.

3. *Članovi.* Prezbitersko se vijeće po svojoj naravi sastoji samo od svećenika. Ono se sastoji ne samo od prezbitera, nego u samom sebi sadržava i dijecezanskog biskupa kao oca jedinstvene obitelji (CD 28, 1; LG 28, 2; AG 19, 3), i pomoćne biskupe;²⁴ đakoni mu ne pripadaju,²⁵ a još manje laici, pa ni kao pridruženi članovi.

4. *Predstavljanje prezbitarija.* Prezbitersko vijeće predstavlja sav prezbitarij, a to je najstarija ustanova u Crkvi, koja je već od prvih vremena razvijala veoma važnu ulogu uz biskupa, pružajući mu svoju pomoć i svoju suradnju u upravljanju Crkvom. To je jedan od bitnih elemenata koji karakterizira njegovu narav, razlikujući ga od drugih vijeća, koja se također sastoje od svećenika.

To predstavljanje - koje je izričito potvrdio II. vatikanski sabor (PO 7) - ipak ne postavlja prezbitersko vijeće nasuprot ili protiv biskupa, kako se bojao neki savjetnik, koji je čak spomenuo opasnost neke vrste »klasne borbe«.²⁶ Nema dvojbe da između biskupa i prezbiterskog vijeća može doći i do napetosti, ali to proizlazi iz ljudi a ne iz ustanove. Zbog načela teološkog karaktera, između prezbiterskog vijeća i dijecezanskog biskupa ne smije doći do nikakve suprotnosti ili razdvajanja, budući da je biskup prirodna glava prezbitarija kao i samog prezbiterskog vijeća, a prezbitersko vijeće je ekleziološki tijelo suradnje i nadalje »zajedništva«, a ne sukoba.

5. *Zadaća.* Zadaća je prezbiterskog vijeća pomagati biskupu u upravljanju biskupijom prema pravnoj odredbi.

Prema tome, prezbitersko vijeće:

- Nije neko obično udruženje klerika, nego institucionalizirani organ, koji sačinjava sastavni dio biskupijske strukture;

²³ Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 1226.

²⁴ Usp. G. GHIRLANDA, str. 306.

²⁵ Usp. *Communicationes* 13 (1981.) 129.

²⁶ Usp. *Communicationes* 14 (1982.) 215: »... hebeatur pugna classium ('lotta di classe') inter Episcopos et presbyteros«.

- Nije neko tijelo za zaštitu kleričkih interesa sa sindikalnom pozadinom;
- Nije neko tehničko tijelo, kao što je npr. ekonomsko vijeće, nego je tijelo upravljanja;
- Nije neki područni organ, kao što to može biti služba biskupskog vikara, budući da se njegova služba odvija u služenju čitavoj biskupiji, a opseg njegove suradnje proteže se na trostruku službu biskupa: na službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja;
- Nema po sebi izvršnu funkciju, koja je vlastita za službe u biskupijskoj kuriji;
- To je *savjetodavno tijelo* zbog svoje naravi i zbog svog načina djelovanja.²⁷

Zbog svoje naravi, budući da predstavlja cijeli prezbiterij, a zbog načina djelovanja, budući da se biskup ne ograničava na to da podvrgne mišljenju prezbiterijskog vijeća izbore koji su već učinjeni s obzirom na pastoralno upravljanje biskupijom, nego se ti izbori zajednički izrađuju i u pravilu su (trebali bi biti takvi) plod zajedničkog traženja, rasprave i produbljenja, premda ostaje netaknuta vlastita odlučujuća vlast biskupa.

Bitna funkcija prezbiterijskog vijeća jest, s jedne strane, da unapređuje i trajno ostvaruje konkretnu i djelotvornu suradnju prezbiterija s biskupom i prezbitera međusobno, u duhu djelatne i bratske solidarnosti, a s druge strane, da trajno unapređuje i ostvaruje konkretnu i djelotvornu suradnju, u ime prezbiterija, u pastoralnom upravljanju biskupijom. Njegove su funkcije u stanju potpune recipročnosti i međuovisnosti; njihovo razdvajanje dovelo bi do izopačivanja prezbiterijskog vijeća i njegovih zadaća.

6. *Svrha.* Svrha je prezbiterijskog vijeća da se što je moguće više unaprijedi pastoralna dobrobit povjerenog dijela Božjeg naroda biskupu.

Nakon što smo promotrili različite spomenute elemente, možemo reći da prezbiterijsko vijeće ima jednu ulogu prvenstva nad biskupijskim vijećima. U određenom smislu, prezbiterijsko vijeće s obzirom na biskupa razvija onu istu ulogu koju vrši biskupska sinoda s obzirom na papu.²⁸

Prezbiterijsko se vijeće ravna kako općim tako i krajevnim pravom. Stoga je za pravilno i uredno funkcioniranje prezbiterijskog vijeća, kao što je to kod

²⁷ Usp. *Enchir. Val.*, vol. 3, br. 2465-2472.

²⁸ U misijskim zemljama, u kojima Crkva nije dostigla potpunu organizaciju (apostolski vikarijat) ili je istom na početku (apostolska prefektura), ne može postojati istinsko i vlastito prezbiterijsko vijeće zbog pomanjkanja bitnih elemenata. Mjesto njega mora se osnovati *misijisko vijeće*, koje sačinjavaju barem trojica svećenika, kojih mišljenje, a i pismom, apostolski vikar ili prefekt trebaju zatražiti u važnijim poslovima (kan. 495, § 2). Tri člana misionara moraju biti prezbiteri, a ne obični laici (usp. *Communicationes* 14 (1982.) 215). Dopušta se traženje mišljenja i pismom, zbog poteškoća koje mogu spriječiti osobni susret

svakog organa ili tijela, prijeko potrebno sastavljanje *statuta*,²⁹ temeljnim odredbama koje određuje njegovu strukturu i djelovanje. Statut je prezbiterskog vijeća obvezatan. Sastavljanje statuta pripada samom prezbiterskom vijeću, koje će morati voditi računa o odredbama koje je dala biskupska konferencija (kan. 496), koje se moraju obdržavati na čitavom području, tako da se u njemu očituje bitna jednodolnost. Te se odredbe moraju odnositi napose na najvažnija pitanja koja se u prezbiterskim vijećima trebaju pretresati, s obzirom na način postupanja, na održavanje sastanaka, na suradnju s drugim savjetodavnim tijelima, podupirući odnose vijeća sa svim svećenicima biskupije.³⁰

Prikladno je da statut bude upotpunjen *pravilnikom*³¹ s detaljnijim odredbama. Statut i pravilnik mora formalno odobriti dijecezanski biskup.

b) Članovi

Kan. 497-499 određuje opće kriterije za sastav prezbiterskog vijeća koje mora biti izraz »čitavog prezbitarija biskupije«. ³² Zadaća je statuta da detaljnije odredi sadržaje.

U svrhu savršenije i jasnije strukture prezbiterskog vijeća, kan. 497 razlikuje tri vrste članova: izabrani članovi, članovi po položaju (po pravu) i članovi koje imenuje dijecezanski biskup.

1. Izabrani članovi čine većinu: »oko polovice« ukupnog broja. Njihov je izbor prepušten samim svećenicima, prema odredbi kanona koji slijede i statuta.

2. Članovi po položaju pripadaju prezbiterskom vijeću zbog povjerene im službe. Njihov broj treba odrediti statut. Obično se, među ostalim, predlažu: generalni i biskupski vikari, makar i nisu biskupi, predsjednik stolnog kaptola, rektor sjemeništa, itd.³³ Nazočnost je članova po pravu obvezatna, jer kan. 497, br. 2 izričito kaže: »moraju po položaju biti članovi«.

3. Članovi koje slobodno imenuje dijecezanski biskup, ali tako da oni skupa s onima po pravu ne prijeđu polovicu svih članova.³⁴ Oni služe za to da

²⁹ *Pravilnik (Statut) Prezbitarijalnog vijeća Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije* usvojen je na sjednici PV-a održanoj u Đakovu, dne 22. studenoga 1984., a potvrdio ga je msgr. Ćiril Kos, biskup, dne 23. studenoga 1984. Na sjednici PV-a izostavljena je riječ »Pravilnik«, dne 27. veljače 1995. Statut ima 18 članaka.

³⁰ Usp. *Enchir. Vat.*, vol 3, br. 2474.

³¹ *Pravilnik prezbiterskog vijeća Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije* izglasan je na 2. redovitoj sjednici PV-a, dne 12. prosinca 1974., a potvrdio ga je dijecezanski biskup dne 12. prosinca 1974. Riječ »Poslovnik« zamijenjena je s riječju »Pravilnik« na sjednici PV-a 27. veljače 1995. Zakonik kanonskoga prava govori o statutima i pravilnicima, o čemu usp. kann. 94-95.

³² *Enchir. Vat.*, vol. 3, br. 2457.

³³ Usp. G. GHIRLANDA, str. 307.

³⁴ Usp. *ondje*.

daju prezbiterskom vijeću veću ravnotežu, ali i da se upotpune eventualni nedostaci izbora ili predstavljanja.³⁵

Kan. 497 ništa ne govori o broju članova. Ukupan broj članova ovisi o veličini biskupije. Za pravilno funkcioniranje vijeća prijeko je potrebno da ono ne bude malo, ali ni pretjerano veliko. Napose je potrebno da obuhvati kvalificirane svećenike, koji su mjerodavni, aktivni i nadahnuti velikim duhom služenja, odgovornosti i revnosti.³⁶ U nekoj veoma maloj biskupiji članovi prezbiterskog vijeća mogu biti svi njezini svećenici.³⁷

Pravo glasa, kao aktivno (pravo birati) tako i pasivno (pravo biti izabran), po zakonu imaju:

1) *Svi svjetovni svećenici inkardinirani u biskupiji.* Dovoljna je inkardinacija, a nije potrebno prebivanje u biskupiji. Stoga pravo biranja pripada i svećenicima koji trajno prebivaju u nekoj drugoj biskupiji, ali koji ostaju inkardinirani u vlastitoj biskupiji.³⁸

Neki je savjetnik želio isključiti generalne i biskupske vikare iz pasivnog prava biranja. Odgovoreno mu je da nema razloga da ih se liši tog prava.³⁹ Stoga, ako generalni i biskupski vikari nisu već članovi po statutu, njih može kler slobodno izabrati;

2) *Svjetovni svećenici koji nisu inkardinirani u biskupiji* i svećenici članovi neke redovničke ustanove ili družbe apostolskoga života koji borave u biskupiji i obavljaju neku službu na njezinu dobrobit (kan. 498, § 1, br. 1-2). Statut treba odrediti spomenute službe. S obzirom na to nije potrebno ni podjeljivanje ni, po sebi, odobrenje od strane dijecezanskog biskupa.⁴⁰

Formalno se ne govori o članovima svjetovnih ustanova, budući da su oni ili inkardinirani u biskupiji prema kan. 715 § 1, i uključeni u br. 1, ili su inkardinirani u nekoj drugoj biskupiji ili u vlastitoj ustanovi (kan. 498, § 2), a koji u biskupiji ne vrše nikakvu pastoralnu službu.

Značajan je duh otvaranja koji nadahnjuje ove odredbe, koje žele pridružiti dijecezanskom prezbiteriju i druge svećenike koji mu ne pripadaju u pravom smislu riječi, ali svi su oni povezani vezom »svećeničkog zajedništva«. One su u potpunom skladu s načelom potvrđenim u saborskom dekretu CD 28, 1: »Svi svećenici, biskupijski kao i redovnički, dionici su s biskupom jednog Kristova svećeništva, i s njime ga izvršavaju. I zato su postavljeni za brižljive suradnike biskupskog reda«.

³⁵ L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale, I., Libri I-II-III*, Edizioni Dehianiane, Napoli, 1988., str. 586 iznosi svoje mišljenje da se njihov broj treba odrediti statutom, ali kan. 497, br. 3 o tome ništa ne govori.

³⁶ Usp. L. CHIAPPETTA, *I. nav. dj.*, str. 586.

³⁷ Usp. G. GHIRLANDA, str. 307.

³⁸ Usp. *Communicationes* 1 (1981.) 130.

³⁹ Usp. *Communicationes* 14 (1982.) 216.

⁴⁰ Usp. *Communicationes* 13 (1981.) 130.

Za vrijeme revizije Zakonika iznesena je mogućnost da neki svećenik nezakonito boravi izvan biskupije, ili je samovoljno napustio svoju službu. U tim i sličnim slučajevima, biskup ga može lišiti bilo aktivnog bilo pasivnog prava glasa, ako to smatra prikladnim.⁴¹

Prezbiterijsko vijeće predstavlja čitavi prezbiterij, ali to predstavljanje mora biti što je moguće veće, obuhvaćajući napose:

- različite službe: župnike, župne vikare, kapelane, rektore crkava, itd.;
- različite krajeve biskupije (kan. 499).

Prikladno je da statut vodi računa i o različitim generacijama i dobi. Statut može sadržavati i daljnje kriterije predstavljanja uz biskupovo odobrenje, budući da kriteriji Zakonika imaju samo indikativnu vrijednost.⁴²

c) Djelovanje

Biskup ne pripada prezbiterijskom vijeću, u strogom smislu riječi, koje je njegovo savjetodavno i suradničko tijelo (kan. 495, § 1). Ali biskup je pastir svoje biskupije i glava prezbiterija i temelj njegova jedinstva. Kao takav, biskup ima isključivo pravo:

- da sazove prezbiterijsko vijeće;
- da mu predsjedja;
- da odredi pitanja za raspravu, tj. da odredi tijek radova, s naznakom dnevnog reda i predmeta i problema o kojima treba raspravljati;
- da prihvati ona pitanja koja predlože članovi (kan. 500, § 1).

O strukturi prezbiterijskog vijeća opće pravo malo govori, a to znači da je mnogo toga prepušteno statutarnom pravu. Stoga statut može odrediti da biskupu pomaže »predsjedništvo«, sastavljeno od generalnih i biskupskih vikara, a i od drugih članova vijeća. Statuti trebaju odrediti i izvanredne skupštine zbog pretresanja veoma hitnih poslova. Voditelja (*moderator*) rasprava bira predsjedništvo među članovima vijeća. Tajnik, kojemu pomaže tajništvo, sastavlja spise o svemu što je izvršeno, priopćuje saziv, objavljuje spise i čuva ih u arhivu. Mogu se ustanoviti i povjerenstva ili studijske skupine za ispitivanje posebnih pitanja.⁴³

Imajući u vidu narav biskupske vlasti, prezbiterijsko vijeće je po sebi čisto *savjetodavni organ*. Biskup se s njim savjetuje (i dužan je da se savjetuje): »u važnijim poslovima«. Dijecezanski je biskup za djelovanje općenito obvezan

⁴¹ Usp. *Communications* 14 (1982.) 216-217.

⁴² Usp. L. CHIAPPETTA, str. 586-587.

⁴³ Usp. G. GHIRLANDA, str. 308-309.

da sasluša »savjet« prezbiterskog vijeća, ali njime nije vezan. Savjet vijeća ipak usmjeruje biskupa u donošenju odluke koja može biti i različita od mišljenja većine, ako on to bude smatrao potrebnim. Dijecezanski biskup mora imati *pristanak* prezbiterskog vijeća, koje tada ima odlučujući glas, samo u slučajevima izričito određenim u pravu (kan. 500, § 2). Međutim, nijedan od tih slučajeva nije predviđen u sadašnjem Zakoniku, zbog čega se spomenuta mogućnost odnosi samo na budućnost.⁴⁴

Samo se po sebi nameće pitanje: može li biskup, na svoju inicijativu, dati prezbiterskom vijeću odlučujući glas u određenim materijama i okolnostima? U Okružnici Kongregacije za kler ta je pretpostavka bila predviđena.⁴⁵ Ona se nalazila i u Nacrtu koji je ispitivala studijska skupina zadužena za »*Božji narod*« na zasjedanju 17. travnja 1980. Ali su u raspravi mišljenja bila nesložna i suprotna. Izneseni su neki protivni razlozi:

- U tekstovima II. vatikanskog sabora i u M. P. *Ecclesiae Sanctae* nikada se ne govori o odlučujućem glasu. Samo biskupu pripadaju odluke, jer samo njemu pripada upravljanje partikularnom crkvom;
- Odlučujući bi glas prezbiterskog vijeća ograničio biskupovu vlast;
- Preko odlučujućeg glasa prezbitersko bi se vijeće stavilo na mjesto biskupa;
- Pismo Kongregacije za kler, koje priznaje biskupu ovlast da da prezbiterskom vijeću odlučujući glas, sastavljeno je u kritičnom trenutku, kada su postojali pritisci od strane nacionalnih i pokrajinskih prezbiterskih vijeća u raznim dijelovima svijeta, koja su željela da imaju mnoge ovlasti koje ima biskup. Danas se stvari mijenjaju pa je stoga bolje izbjeći odlučujući glas.⁴⁶

Nema dvojbe da savjetodavni glas koji se proteže na upravljanje čitavom biskupijom i na svu »vlast« koju vrši biskup, predstavlja znatno sudjelovanje u pastoralnom upravljanju partikularnom crkvom i znakovito nadvladavanje prijašnjeg zakonodavstva. Savjetovanja prezbiterskog vijeća mogu imati odlučujući učinak u biskupovim odlukama. Ipak su mnogi željeli, zbog više razloga, da Zakonik da prezbiterskim vijećima veću vlast, i u primjeni načela »supsidijarnosti«, koje je tako široko nadahnulo novo zakonodavstvo. Naprotiv, to je načelo ograničeno za partikularne crkve u odnosu prema Svetoj Stolicu, i za laike u odnosu prema klericima, dok ima malu važnost u odnosima biskupa i svećenika, budući da veća odgovornost i sudjelovanje u »službi upravljanja« dana prezbyterima, ostaje ograničena na čisto savjetodavnu fun-

⁴⁴ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 588; usp. i G. GHIRLANDA, str. 307.

⁴⁵ Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 3, br. 2465: »Consilium Presbyterale est organum consultivum peculiare. Consultivum dicitur, quia voto deliberativo non gaudet; ideoque eidem non competit decisiones ferre quae Episcopum obstringant, nisi ius universale Ecclesiae aliter providerit vel Episcopus in singulis casibus vocem deliberativam Consilio tribuere opportunum censerit«.

⁴⁶ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 588, nt. 2; usp. i *Communicationes* 13 (1981.) 131-133.

Diacovensia VII(1999.)1

kciju, koja, budući da uvijek ostaje takvom i da preuzima odlučujući karakter samo u ekonomskim pitanjima (kao da ekonomski problemi trebaju imati u pravu Crkve veću zaštitu i garanciju od stegovnih i pastoralnih problema), ne predstavlja niti može predstavljati istinsku i pravu suradnju u učinkovitoj vlasti biskupije.⁴⁷

Kako smo već naglasili, savjetodavna suradnja, koju prezbitersko vijeće pruža biskupu, ne odnosi se na neko usko područje, nego se proteže na *pastoralno upravljanje čitavom biskupijom*. Kan. 500, § 2 izričito kaže da se dijecezanski biskup »s njim posavjetuje« - zborno - »u važnijim poslovima«. Okružnica Kongregacije za kler daje sljedeće upute, koje mogu prikladno upotpuniti statut:

»Prezbitersko vijeće raspravlja o važnijim pitanjima koja se odnose na posvećenje vjernika, na nauk i, općenito, na upravljanje biskupijom, samo ako biskup predloži ili prihvati tu raspravu... Prezbitersko vijeće, budući da predstavlja čitavi prezbiterij biskupije, ustanovljeno je zbog unapređenja dobra same biskupije. Stoga prezbitersko vijeće može raspravljati o svim pitanjima, a ne samo o onima koja se odnose na život svećenika, ukoliko su to vlastiti problemi svećeničke službe koja se vrši u prilog crkvenog zajedništva. Općenito govoreći zadaća je prezbiterskog vijeća sugerirati odredbe koje eventualno treba donijeti, i predlagati načelna pitanja, a njegova zadaća nije raspravljati o pitanjima koja po svojoj naravi zahtijevaju diskretnost u načinu postupanja, kako to biva kod podjeljivanja službi«.⁴⁸

Objekt su ispitivanja prezbiterskog vijeća problemi koji se odnose na upravljanje biskupijom, tj. na uspješnije izvršavanje biskupske službe u njezinim različitim funkcijama. Prezbitersko vijeće može napose pretresati pitanja koja se odnose na službu koju prezbiteri vrše na dobro biskupije, na njihov život, na posvećenje vjernika, na potrebe pastoralnog rada. O tim će problemima biskup saslušati svoje prezbitere, pitat će ih za mišljenje i s njima o svedmu razgovarati.⁴⁹

Prezbitersko je vijeće predstavnik »rezbiterija«. Njegovi su članovi glasnoše ne samo vlastitih mišljenja i iskustava, nego mišljenja i iskustava i drugih prezbitera. Preko njih se, budući da su oni njihovi predstavnici, ostali prezbiteri osjećaju moralno prisutnima na prezbiterskom vijeću kod pretresanja zajedničkih problema. Povezanost između biskupa i prezbitera, preko ovog vijeća, postaje veća, bolje se upoznaju mišljenja, želje prezbitera, mogu se dobiti točne informacije o stanju biskupije, lakša je izmjena raznih iskustava a potrebe pastira i Božjeg naroda postaju uočljivije. Sve to promiče jedinstvo

⁴⁷ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 588.

⁴⁸ *Enchir. Vat.*, vol. 3, br. 2462-2464.

⁴⁹ Usp. A. ABATE, *La sacra gerarchia nel nuovo Codice di Diritto Canonico*, u: AA.VV., *La nuova legislazione canonica. Corso sul nuovo Codice di Diritto Canonico, 14-25 febbraio 1983.*, PUU, Roma, 1983., str. 231.

posvećenih službenika s kojim se jedino može postići opća pastoralna akcija za dobro biskupije.⁵⁰

Ivan Pavao II. tvrdi da prezbitersko vijeće »može biti i postati asketska forma za biskupa, budući da je zahtjevno i goruće. Doista treba znati slušati; treba znati raspoznavati, promatrati, poštivati, vrednovati sposobnosti i darove svakog napose i učiniti da se oni usmjere prema općem dobru; istodobno treba i predlagati, usmjeravati i zahtijevati uvijek s ljubavlju i razboritošću da se konačna odgovornost prepusti biskupu. Prezbitersko vijeće može poslužiti i u stvaranju one bratske i prijateljske klime, koja je nužna da se svatko uvijek svojski založi na vlastitom poslu.«⁵¹

»Ništa bez biskupa« (*Nihil sine Episcopo*), tako je napisao sv. Ignacije Antiohijski (+108.) u svom pismu kršćanima Tralla (Mala Azija). Zakonik usvoja njegove riječi, dodavši jedno poništavajuće ograničenje: »Prezbitersko vijeće ne može nikada djelovati bez dijecezanskog biskupa« (kan. 500, § 3). To konkretno znači: ako se prezbitersko vijeće sastane na vlastiti poticaj, bez zakonitog saziva biskupa, ili ako kani raspravljati o nekom problemu protiv njegove volje ili, još gore, ako se usudi odlučivati o nekom danom pitanju, djelovalo bi nevaljano a počinilo bi i teško kažnjivo djelo pobune.⁵²

Osim toga, kan. 500, § 3 spominje i obvezu članova prezbiterskog vijeća da drže potpunu diskreciju o onome što je biskup podložio njihovom istraživanju i o onome što je bilo odlučeno. Samo biskup ima ovlast da objavi ono što je određeno.

Članovi se prezbiterskog vijeća trebaju izabrati za vrijeme određeno u statutu. Osim toga, kan. 501, § 1 propisuje da se sve vijeće ili jedan njegov dio treba obnoviti tijekom 5 godina. Da bi se postigla takva *obnova* koju traže i pastoralni razlozi, mnogi su statuti odredili da nitko ne može biti izabran više od dva susljedna puta.⁵³

Očito je da se obnova odnosi samo na članove koje je izabrao kler ili koje je imenovao biskup, a ne i na članove koji su to po pravu »zbog službe«, koji po sebi nastavljaju pripadati prezbiterskom vijeću sve dok vrše svoju službu. Kad izgube svoju službu, oni će izgubiti i članstvo u prezbiterskom vijeću a na njihovo će mjesto po pravu doći novi nosioci dotične službe.

Uputno je da statut promotri i eventualne slučajeve odreknuća od članstva u prezbiterskom vijeću.⁵⁴

⁵⁰ Usp. A. ABATE, *nav.dj.*, str. 231-232.

⁵¹ *Allocuzione ai Vescovi della Sardegna*, 11. prosinca 1981.: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, IV. 2 (1981.) 1134.

⁵² Usp. L. CHIAPPETTA, str. 590.

⁵³ Usp. *ondje*.

⁵⁴ Usp. *ondje*.

Diacovensia VII(1999.)1

Kad je biskupska stolica prazna,⁵⁵ prestane prezbiterско vijeće, a njegove zadaće preuzimaju zbor savjetnika.

Novi biskup mora ponovno osnovati prezbiterско vijeće u roku od godinu dana pošto preuzme biskupiju u posjed (kan. 501 § 2), osim ako ga u tome sprečavaju teški razlozi. Rok od godine dana čekanja predviđen je u kanonu »da se da biskupu vremena da upozna biskupiju« i svoj kler.⁵⁶

Zakonik mora predvidjeti i *mogućnost raspuštanja* prezbiterског vijeća. On formalno priznaje biskupu tu vlast, uz određene uvjete:

- Ako prezbiterско vijeće ne obavlja povjerenu mu zadaću na dobrobit biskupije ili je teško zloupotrebljava;

- Dijecezanski biskup, prije nego što donese takvu odluku, mora se posavjetovati s metropolitom, a ako se radi o samoj metropolitanskoj stolici, sa sufraganskim biskupom najstarijim po promaknuću;

- Dijecezanski biskup mora ponovno osnovati prezbiterско vijeće u roku od godinu dana (kan. 501, § 3).

d) Daljnje odredbe

Prema Zakoniku dijecezanski je biskup dužan *posavjetovati se* s prezbiterским vijećem:

1. Za održavanje biskupijske sinode (kan.461,§ 1);
2. U važnijim poslovima (kan. 500, § 2);
3. Kod osnivanja, ukidanja i mijenjanja župe (kan. 515, § 2);
4. Za namjenu priloga predanog župnoj blagajni (kan. 531);
5. Za osnutak pastoralnog vijeća u župama (kan. 536, § 1);
6. Za gradnju crkava (kan. 1215, § 2)
7. Za svođenje neke crkve na savjetovnu upotrebu (kan. 1222, § 2);
8. Za nametanje umjerenog dopirnosa za potrebe biskupije (kan. 1263).

Prezbiterско se vijeće još spominje i u drugim kanonima u kojima se određuje:

- Sudjelovanje prezbiterског vijeća na pokrajinskom saboru (kan. 443, § 5);

⁵⁵ »Biskupska stolica postane prazna smrću dijecezanskog biskupa, odreknućem koje prihvati rimski prvosvećenik, premještajem ili oduzećem priopćenom biskupu« (kan. 416).

⁵⁶ Usp. *Communications* 13 (1981.) 134.

- Sudjelovanje na biskupijskoj sinodi (kan. 463, § 1, br. 4);
- Označavanje »dvojice župnika zasvjjetnika« kod načina postupanja u ukklanjanju župnika (kan. 1742, § 1).

Kao što smo već spomenuli, kad je biskupska stolica prazna, po samom pravu prestane prezbiterско vijeće, a njegove zadaće obavlja zbor savjetnika.

2. Zbor savjetnika (kan. 502, §§ 1-4)

Zakonik kanonskog prava predviđa zbog savjetnika (*collegium consultorum*) kao jednu novu pravnu ustanovu.

U Kanonskom zakonodavstvu, koje je na snazi, postoje tri »zbor«:

1. Biskupski zbor po božanskom ustanovljenju;
2. Kardinalski zbor po drevnom i slavnom ustrojstvu;
3. Zbor savjetnika kao najnovije pravno tijelo.⁵⁷

Zbor se savjetnika može smatrati produktom prezbiterског vijeća, jer dijecezanski biskup između članova prezbiterског vijeća »slobodno imenuje neke svećenike« (kan. 502, § 1) koji čine zbor savjetnika. Zbor je savjetnika okretно tijelo: ima najmanje šestoricu a najviše dvanaesticu svećenika. On je kao »mini-prezbiterско« vijeće. Na njega spadaju ona pitanja čija rasprava ne treba biti u prisutnosti velikog broja osoba.

Zbor je savjetnika neovisan o prezbiterском vijeću, a to proizlazi iz činjenice, što on može imati drukčiju trajnost: tako npr. on ostaje na službi kada je mandat prezbiterског vijeća istekao, a u nekim ga situacijama čak i zamjenjuje.

U pripremnom radu na novom Zakoniku bilo je pokrenuto pitanje eventualnih sukoba s prezbiterским vijećem, ali je problem riješen tako što su postavljeni precizni ciljevi i mjerodavnosti povjerene zboru savjetnika.⁵⁸

Normalna je trajnost mandata 5 godina, ali služba može trajati i dulje ako se istek petogodišnjeg mandata poklopi s »praznom biskupskom stolicom«.

Zbog institucionalnog kontinuiteta zbor savjetnika prestane samo kada dijecezanski biskup, i nakon isteka od 5 godina, ustanovi novi zbor. Cijeli se zbor imenuje na 5 godina. Stoga ako otpadne jedan ili više članova, zbog bilo kojeg razloga, njih mogu zamijeniti drugi svećenici, ali samo do isteka roka od 5 godina.

⁵⁷ Usp. B. FELICE, *Il Collegio dei consultori*, Tip. BI-ME-Molinella (Bologna), 1984., str.7.

⁵⁸ Usp. *Communications* 14 (1982.) 218.

Diacovensia VII(1999.)1

Ako se neki član zbora odrekne svoje zadaće, biskup nije obvezan zamijeniti ga nekim drugim članom. U slučaju da broj članova padne ispod 6, dijecezanski se biskup mora pobrinuti da ih nadomjesti svećenicima iz prezbiterskog vijeća, zato što je najmanji broj članova taksativno određen (kan. 502, § 1).⁵⁹ Mandat novih članova trajat će do isteka mandata zbora koji je u službi.

Svi i svaki pojedini član zbora mogu se potvrditi nakon isteka mandata, dakako ako ispunjavaju tražene uvjete.

Ako jedan ili više članova zbora savjetnika, za vrijeme trajanja mandata od 5 godina, prestanu biti članovi prezbiterskog vijeća, oni time ne gube članstvo u zboru savjetnika, jer kanonski zakon nalaže da dijecezanski biskup imenuje svećenike, koji u trenutku imenovanja pripadaju prezbiterskom vijeću. Kad to ne bi bilo tako dovela bi se u opasnost stabilnost zbora savjetnika koju je želio duh kanonskog zakona.⁶⁰

Ako bi dijecezanski biskup imenovao nekog svećenika, koji u trenutku imenovanja ne pripada prezbiterskom vijeću, njegovo je imenovanje nevaljano, jer kanonski zakon izričito traži takav uvjet (kan. 502, § 1). Međutim, mjerodavna vlast može tog istog svećenika uvijek imenovati članom prezbiterskog vijeća, a potom ga uključiti uz zbor savjetnika.⁶¹

Dijecezanski biskup predsjedava zboru savjetnika na uobičajen način. Kada je dijecezanski biskup zbog zatočeništva, progonstva, izbjeglištva ili nesposobnosti posve spriječen u obavljanju pastorale službe u biskupiji te ni napisмено ne može saobraćati s vjernicima biskupije (kan. 412), predsjedava onaj koji ga zamjenjuje prema odredbi kanonskog zakona (kan. 413. § 1) ili najstariji svećenik po redanju iz zbora savjetnika (kan. 502. § 2).

Zadaće su zbora savjetnika: institucionalne, odlučujuće i savjetodavne.⁶²

a) Institucionalne zadaće

Kad je biskupska stolica prazna, a nema pomoćnog biskupa ili ako Sveta Stolica nije odredila drukčije, upravljanje se biskupijom povjerava zboru savjetnika (kan. 419). To konkretno znači sljedeće: u biskupiji srednje veličine u kojoj redovito nema pomoćnog biskupa i u kojoj nema nekih posebnih problema, zbor savjetnika garantira neposredno i prirodno nasljeđe za dijecezanskog biskupa.

Ako u biskupiji nema pomoćnog biskupa, dužnost je zbora savjetnika da što prije obavijesti Apostolsku Stolicu o biskupovoj smrti (kan.422).

⁵⁹ Usp. AAS 76 (1984.) 747; usp. i E. OLIVERES, *Collegio dei consultori (Collegium consultorum)*, u: *Nuovo Dizionario di diritto canonico, nav. dj.*, str. 201-202.

⁶⁰ Usp. B. FELICE, *nav. dj.*, str.9.

⁶¹ Usp. B. FELICE, str. 9.

⁶² Usp. *ondje*, str.10.

Dužnost od veće pravne važnosti, koja pripada zboru savjetnika, jest dužnost izabrati dijecezanskog upravitelja (kan. 421. § 1), koji privremeno upravlja biskupijom, a koji se u prijašnjem zakonodavstvu zvao kapitularni vikar (usp. kan. 432, § 1 prijašnjeg Zakonika).

Kada je biskupska stolica spriječena (kan. 412), a nisu ostvarene pretpostavke predviđene zakonom (kan. 413, § 1) zboru savjetnika pripada izbor svećenika koji će upravljati biskupijom.

Kada se radi o imenovanju biskupa papinski izaslanik mora pitati za savjet neke svećenike iz zbora savjetnika (kan. 377, § 3) koji su bolje upoznati sa stvarnim stanjem biskupije.

Dijecezanski biskup kanonski preuzima biskupiju kad pokaže apostolsko pismo zboru savjetnika (kan. 382, § 3). jednako tako i biskup koadjutor preuzima svoju službu kad apostolsko pismo imenovanja osobno ili preko zastupnika pokaže dijecezanskom biskupu i zboru savjetnika (kan. 404. §§ 1 i 3).⁶³

Zbor je savjetnika dužan pružiti posebnu pomoć dijecezanskom upravitelju: dijecezanski upravitelj pred njim polaže ispovijest vjere prema obrascu koji je odobrila Apostolska Stolica (kan. 427, § 2 i 833, br. 4). Kad je biskupska stolica prazna, zbor savjetnika obavlja zadaće prezbiterijskog vijeća (kan. 501. § 2), jer u tom slučaju u službi ostaje samo zbor savjetnika.

b) Odlučujuće zadaće

Kada Zakonik kanonskoga prava traži *pristanak* zbora savjetnika za izvršenje određenih čina, prijeko je potreban saziv zbora prema odredbi prava (kan. 166). Stoga nije dovoljno tražiti pristanak članova zbora pojedinačno, nego je potrebna prisutnost apsolutne većine članova zbog valjanosti sjednice.

Predsjedniku zbora nije dopušteno glasovati ni u slučaju jednakosti, jer se radi o traženju pristanka »drugih« osoba.

Kad se radi o pristanku zbora, poglavar nevaljano postupaju:

1. ako ne sazove čitav zbor u dužnom obliku;
2. ako na sjednici nije prisutna apsolutna većina članova;
3. ako manjka pristanak apsolutne većine prisutnih članova;
4. ako ne traži pristanak zbora kao takvog (kan. 127, § 1).

Svaki je član zbora dužan iskreno iznijeti vlastiti pristanak ili neslaganje što može biti na različite načine: pristankom, neslaganjem, suzdržanošću, pa i

⁶³ Pomoćni biskup preuzima svoju službu kad apostolsko pismo imenovanja pokaže dijecezanskom biskupu u prisutnosti kancelara kurije, koji treba o tome sastaviti zapisnik (kan. 404, § 2).

Diacovensia VII(1999.)1

dajući nevaljani glas da spriječi ostvarenje apsolutne većine koja se uvijek traži (kan. 127, § 3).

Dijecezanskom je biskupu potreban *pristanak* zbora savjetnika za izvršenje čina izvanrednog upravljanja i kad god to traži opće pravo i zakladne isprave.⁶⁴

S obzirom na *izvanredno upravljanje* već postoje neki pokazatelji u kanonskom zakonodavstvu koje je na snazi.

Potrebna je posebna budnost od strane vrhovne vlasti (kan. 638, § 3) za svako otuđenje i za bilo koji drugi posao u kojemu se može pogoršati imovinsko stanje pravne osobe, dapače i sam je dijecezanski biskup vezan posebnim obvezama i procedurama, kada se radi o poslovima »od veće važnosti« (kan. 1277, § 1) ili o otuđenju biskupijskih dobara (kan. 1292, § 1).

Prema kanonskom nauku *redovito upravljanje* sačinjava skup čina i pravnih poslova koje opće pravo stavlja u granice jednostavnog upravljanja, kao što su čini namijenjeni i određeni za svakodnevnu i povremenu upotrebu: uzdržavanje crkvenog dobra; izvršavanje potrebnih popravaka; preuzimanje prihoda i plodova; kupovanje i prodaja potrošnih sredstava...⁶⁵

Zadaća je biskupske konferencije da odredi koji poslovi treba da se smatraju poslovima izvanrednog upravljanja (kan. 1277). Biskupska je konferencija Jugoslavije izdala, dne 1. prosinca 1984., Dekret o proglašenju dopunskih odredaba. Dekret je stupio na snagu 1. siječnja 1985., a u njemu su konkretno određeni čini izvanrednog upravljanja:

»U smislu kan. 1277 treba smatrati činima izvanredne uprave ove čine:

1. Zamijeniti nepokretna dobra, njima jamčiti ili ih dati kao zalog za isplatu duga ako prelaze najvišu svotu koju je odredila Biskupska konferencija Jugoslavije.

2. Zamijeniti ili dati u zalog za isplatu duga umjetničke ili povijesne dragocjenosti zavjetne darove.

3. Uzeti u zajam svote novca koje prelaze najmanju svotu određenu od Biskupske konferencije Jugoslavije u smislu kan. 1292, § 1.«⁶⁶

Pristanak se zbora savjetnika traži kada se radi o otuđenju dobara čija je vrijednost između najmanje i najveće sume određene od biskupske konferencije⁶⁷ ili dobara čija vrijednost prelazi najvišu sumu; nadalje, ako se radi o do-

⁶⁴ Usp. B. FELICE, str.12.

⁶⁵ Usp. I. ROGIĆ, *Imovinsko pravo Katoličke Crkve, (Pro manuscripto)*, Đakovo, 1960. str. 107-108.

⁶⁶ *Službene vijesti Biskupske konferencije Jugoslavije*, 1 (1984.) 4-5. Te odredbe u cijelosti je usvojila Hrvatska biskupka konferencija na zasjedanju u Zagrebu, 12. listopada 1994., o čemu usp. *Službene vijesti HBK 1* (1994.) 10.

⁶⁷ Hrvatska biskupka konferencija odredila je: najmanji iznos 100.000 američkih dolara; najveći iz iznos 300.000 američkih dolara; o čemu usp. *Službene vijesti HBK 1* (1994.) 10. Treba reći da izraz »američkih dolara« nije precizan. Bilo bi ispravnije da stoji »USA dolara«.

brima darovanim Crkvi »*ex voto*«, ili ako su ta dobra skupocjeni predmeti od umjetničke ili povijesne vrijednosti (kan. 1292, § 2).

Zakonik je predvidio i preciznu obvezu (kan. 1292, § 4) za pojedine članove zbora savjetnika prije nego što dadnu svoj savjet ili pristanak. Oni moraju biti točno obaviješteni kako o gospodarskom stanju pravne osobe koje se dobra predlažu za otuđenje tako i o već obavljenim otuđenjima. Tu je uključena i odgovarajuća obveza za upravitelja pravne osobe da stavi na raspolaganje sve potrebne podatke za jednu potpunu i iscrpnu obavijest.

Dijecezanski upravitelj mora imati pristanak zbora savjetnika za izvršenje nekih pravnih čina kao npr. za ekskardiaciju i inkardiaciju; za dopuštenje prelaska klerika u neku drugu partikularnu crkvu (kan. 271); za uklanjanje kancelara i drugih bilježnika sa službe (kan. 485).

Pristanak je zbora savjetnika potreban za davanje otpusnog pisma s kojim se traži i ovlašćuje neki drugi biskup da redi pripadnika tuđe biskupije za đakona ili prezbitera (kan. 1018, § 1, br. 2).⁶⁸

c) *Savjetodavne zadaće*

Kada je riječ o traženju *savjeta* od strane poglavara, u vezi s nekom odlukom koju treba donijeti, potrebno je nakon uobičajenog saziva prethodno iznijeti bitne pojmove o tom pitanju pred zbor u prisutnosti apsolutne većine članova, te saslušati mišljenje svakog pojedinog, samo ako nije drukčije određeno krajevnim ili vlastitim pravom.

Za valjanost čina koji treba izvršiti neophodno je potrebno saslušanje zbora, ali poglavar nije dužan postupiti prema iznesenom mišljenju. Ipak poglavar ne bi smio odstupiti od iznesenog mišljenja zbora, pogotovo ako je ono bilo jednodušno (kan. 127, §§ 1-2, br. 2), bez nekog jačeg razloga čiju snagu on sam prosuđuje.

Obrazloženje za takav stav ne treba tražiti u obrani slobode poglavara na svaki mogući način, pa i protiv mišljenja jedne kvalificirane skupine svećenika, niti u alergiji koja ide za tim da ublaži crkvenu monarhijsku vlast, nego u suprotstavljanju svojevoljnoj upotrebi vlasti prema Božjoj djeci, koja se uvijek mora upotrebljavati u potrebnoj suodgovornosti, sa sviješću o aktivnoj prisutnosti Duha Svetoga u svim članovima Crkve, te radi povjerenja koje treba imati u karizme.

Dijecezanski biskup za izvršenje poslova upravljanja koji su s obzirom na gospodarsko stanje biskupije »od veće važnosti« mora pitati za savjet zbor savjetnika (kan. 1277).

⁶⁸ Usp. B. FELICE, str. 10-11.

Savjet se mora tražiti s obzirom na važnost koju posao ili određena direktiva ima, ali ne apsolutno nego relativno, tj. s obzirom na gospodarsko stanje biskupije. Neki bi izbor mogao biti za neku biskupiju s velikim gospodarskim dimenzijama od neznatnog izdatka, pa po sebi ne bi imao nikakvu potrebu za savjetom, jer se pretpostavlja da je prošao kroz administraciju nekog određenog rešeta. Međutim, taj isti izbor u nekoj siromašnjoj biskupiji mogao bi imati veoma veliku važnost pa stoga i zahtijevati savjet zbora savjetnika.

Izraz »*maioris momenti*« ne upotrebljava se često u Zakoniku kanonskog prava. On se ipak shvaća i tumači u njegovom tekstu i kontekstu.

Da izvrši čin izvanrednog upravljanja dijecezanskom je biskupu potreban ne samo *savjet* nego i *pristanak* zbora (kan. 1277) što znači da se izraz »*maioris momenti*« ne odnosi samo na slučajeve izvanrednog upravljanja nego i na redovito upravljanje koje ima određenu važnost radi koje biskup mora pitati za savjet zbor savjetnika. Tako bi se npr. moglo misliti na predračun primitka i izdataka koji se predviđaju za sveukupno upravljanje biskupijom u idućoj godini, kao i na račun primitaka i izdataka (bilanca), pošto završi godina, čija se priprema i odobrenje napose tiču ekonomskog vijeća (kan. 493), ali za koji mora znati i zbor savjetnika. Isto vrijedi i za neku opću uputu koju ordinarijat treba izdati. Prema tome, u objekt savjeta ne spada redovno i svakodnevno upravljanje kao i upravljanje kojim se čuva staro, a sve ostalo spada.⁶⁹

Biskup se mora posavjetovati sa zborom savjetnika prije imenovanja i uklanjanja biskupijskog ekonoma (kan. 494, §§ 1 i 2).

U Zakoniku su ovlasti stolnog kaptola svedene na vršenje svečanijih bogoslužnih obreda (kan. 503). U nekim krajevima stolni kaptol još uvijek posjeduje jaku tradiciju i znatni utjecaj. Stoga kan. 502. § 3 razborito propisuje da biskupska konferencije može odrediti da se zadaće zbora savjetnika povjere stolnom kaptolu. Naša Biskupska konferencija nije prihvatila takvu mogućnost.⁷⁰

Na koncu treba reći da zbor savjetnika nije pravna osoba »*ipso iure*«, ali ništa ne priječi da on bude uzdignut u javnu pravnu osobu (kan. 116, § 1), budući da ima sve potrebne uvjete. Ta tvrdnja proizlazi i iz usporedbe s kaptolom. Zbor savjetnika nasljeđuje kaptol gotovo u svim neliturgijskim dužnostima koje su kaptolu bile povjerene u prethodnom crkvenom zakonodavstvu, a katedralni (stolni) kaptol bio je javna pravna osoba.⁷¹

3. *Ekonomsko vijeće (kan. 492-493)*

Ekonomsko vijeće (*consilium a rebus oeconomicis*) je tijelo koje je uspostavljeno za upravljanje vremenitim dobrima biskupije.

⁶⁹ Usp. B. FELICE, str. 14-16; uspr. i E. OLIVARES, *nav. dj.* str. 202.

⁷⁰ Isto je učinila i Talijanska biskupska konferencija (CEI), o čemu usp. E. OLIVARES, str. 202.

⁷¹ Usp. B. FELICE, str. 16-17.

Već je i prijašnji Zakonik predviđao ekonomsko vijeće, a u kan. 1520 obvezivao je biskupa da uspostavi »upravni odbor«⁷² na biskupijskoj razini.

Ekonomsko vijeće i biskupijski ekonom pripadaju kuriji, premda njihova služba sačinjava jedan zasebni dio, s vlastitim djelovanjem, ponajviše samostalnim. Imajući u vidu reformu nadarbinskog sustava i ugovore potpisane između Svete Stolice i Republike Hrvatske, treba predvidjeti da će ekonomsko upravljanje imati sve važniju i složeniju funkciju u biskupijskoj kuriji.

Ekonomsko vijeće vrši funkciju savjetovanja, kontrole i programiranja. Njegova se mjerodavnost proteže na sva crkvena dobra koja postoje u biskupiji i koja su podložna biskupovoj vlasti.

Osnivanje je ekonomskog vijeća *obvezatno* za svaku biskupiju. Nijedan biskup ne može sebe smatrati izuzetim od te odredbe, imajući u vidu važnost ovlasti koje se tom vijeću daju.

Vijeće se sastoji od barem trojice vjernika. Ekonomskom vijeću mogu pripadati bilo klerici, bilo redovnici, pa čak i laici⁷³, muškarci i žene. Opći izraz »vjernici« nikoga ne isključuje. Samo se traži:

- da budu stručni u ekonomiji i u svjetovnom pravu, budući da se radi o čisto tehničkom tijelu;

- da se odlikuju poštenjem (kan. 492, § 1), a to je moralna kvaliteta koja je neophodno potrebna za svaku crkvenu službu.

Vijeću *predsjeda* sam dijecezanski biskup, ili njegov ovlaštenik, koji ipak ne pripadaju vijeću u strogom smislu riječi.

Imenovanje članova vijeća pripada biskupu, koji po sebi nije dužan tražiti savjet ili mišljenje od bilo kojeg tijela. Međutim, očito je da ga razboritost obvezuje da o tome raspravi sa zborom savjetnika i drugima koji su odgovorni u kuriji.

Članovi se ekonomskog vijeća imenuju na 5 godina. Predviđano je i ponovno imenovanje za više susljednih godina bez ikakvog ograničenja.⁷⁴ Posebnost te odredbe diktira prijevika potreba da se osigura kontinuitet službe kojoj promjene mogu nanijeti štetu. S druge pak strane, s razboritim imenovanjem na »pet godina«, ublažene su eventualne opasnosti i moguća iznenađenja.⁷⁵

Iz ekonomskog su vijeća isključene osobe koje su s biskupom povezane krvnim srodstvom ili tazbinom sve do četvrtog stupnja (kan. 492, § 3). Ta

⁷² A. CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke Crkve*, Zagreb, 1945., str. 287, br. 928. U kan. 1520, § 1 svaki je ordinarij bio dužan da »*Consilium instituat*«.

⁷³ Usp. *Communications* 5 (1973.) 229.

⁷⁴ Usp. *Communications* 14 (1982.) 214.

⁷⁵ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 578.

Diacovensia VII(1999.)1

odredba može izgledati stroža od one koja je određena u kan. 478, § 2, a koja zabranjuje biskupu da povjeri službu generalnog ili biskupskog vikara samo nekom svom »krvnom« srodniku. Međutim, u slučaju kan. 478 tazbina nije moguća, osim u iznimnim slučajevima, imajući u vidu da su generalni i biskupski vikar svećenici koje obvezuje zakon o celibatu.

Zadaće ekonomskog vijeća, s dodanim obvezama, određene su u Knjizi V. Zakonika koja nosi naslov: *Vremenita crkvena dobra*. Što se obveza tiče, i članovi ekonomskog vijeća trebaju se držati, obdržavajući ono što treba obdržavati (*servatis servandis*) kan. 1282 i onih koji slijede, a odnose se na obveze svih upravitelja crkvenim dobrima. Članovi ekonomskog vijeća napose:

- moraju obavljati svoje zadaće u ime Crkve, prema pravnoj odredbi (kan. 1282);
- moraju prisegom zajamčiti da će dobro i vjerno upravljati (kan. 1283. br. 1);
- ne smiju samovoljno napustiti preuzetu službu (kan. 1289).

Prema kann. 493 i 494, § 3, zadaća je ekonomskog vijeća:

- svake godine, prema uputama dijecezanskog biskupa, pripremiti predračun primitaka i izdataka koji se predviđaju za sveukupno upravljanje biskupijom u idućoj godini;
- potvrditi račun primitaka i izdataka, koji sastavlja ekonom prema odredbi kan. 494, § 4;
- odrediti opće kriterije, na kojima se treba nadahnuti upravljanje biskupijskim dobrima (kan. 494, § 3).

Funkcija je ekonomskog vijeća da pomogne dijecezanskom biskupu u upravljanju biskupijskim vremenitim dobrima. Ta je funkcija po sebi *savjetodavna*, ali je katkada i *odlučujuća*, ukoliko je biskupu potreban pristanak tog vijeća.

1. Predviđeno je obično *mišljenje* ili *savjet*:

- za imenovanje i uklanjanje biskupijskog ekonoma (kan. 494, § 2);
- za obavljanje poslova koji su od veće važnosti (kan. 1277);
- za nametanje umjerenog doprinosa za potrebe biskupije (kan. 1263);
- za određivanje poslova koji prelaze granice i način redovitog upravljanja s obzirom na pravne osobe podložne vlasti dijecezanskog biskupa (kan. 1281. § 2);
- s obzirom na novac i pokretna dobra doznačena kao zakladna glav-nica (kan. 1305);

- s obzirom na smanjenje obveza za nabožne svrhe, osim misnih obveza (kan. 1310, § 2).

2. Propisan je *pristanak*:

- za sve poslove izvanrednog upravljanja (kan. 1277);

- za otuđenje biskupijskih dobara ili za otuđenje dobara koja pripadaju pravnim osobama koje su podložene vlasti dijecezanskog biskupa i čija je vrijednost u granicama najmanjeg i najvećeg iznosa što ga svaka biskupska konferencija mora odrediti za svoje područje (kan. 1292, § 1).

Za otuđenje stvari kojih vrijednost prelazi najviši iznos, ili za otuđenje stvari darovanih Crkvi zavjetom, ili za otuđenje dragocjenih stvari zbog umjetnosti ili povijesti, za valjanost otuđenja traži se dozvola Svete Stolice (kan. 1292, § 2).

3. Daljnje zadaće:

- ekonomsko vijeće imanuje novog biskupijskog ekonoma, ako biskupijski ekonom bude izabran za dijecezanskog upravitelja (kan. 423, § 2);

- ispituje račune koje svake godine moraju podnijeti upravitelji svih crkvenih dobara (kan. 1287, § 1).

4. Odnosi između zbora savjetnika i ekonomskog vijeća

S obzirom da odnose između zbora savjetnika i ekonomskog vijeća treba svakako reći da zbor savjetnika ima veću važnost od ekonomskog vijeća.⁷⁶

U biskupijskom ekonomskom upravljanju, kod poslova »od veće važnosti«, oba se tijela moraju saslušati, a u nekim se slučajevima traži i njihov pristanak (kan. 1277 i 1292) prije donošenja odluke za određene poslove.

Praksa koja se razvija dovodi nas do podjele mjerodavnosti. Tako npr. na ekonomsko vijeće spada iznijeti tehničko-administrativna mišljenja, a na zbor savjetnika spada iznijeti mišljenja i pastoralne procjene.

Vremenski se mora najprije saslušati ekonomsko vijeće, a zatim zbor savjetnika, koji, vodeći računa o iznesenim tehničkim mišljenjima, te polazeći od mnogi širih i kompleksnijih pretpostavki, kao što su pastoralne, iznosi vlastito mišljenje na cjelovitiji, pa prema tome i na odgovorniji način.

U slučaju da se ta dva tijela razilaze, dijecezanska će vlast morati procijeniti snagu navedenih razloga, imajući uvijek u vidu vrhovni cilj Crkve: »*salus animarum*«, koji u pastoralu nalazi mnogo širi odjek nego u čistoj ekonomiji.⁷⁷

⁷⁶ Usp. B. FELICE, str. 7.

⁷⁷ Usp. B. FELICE, str. 8. O ekonomskom vijeću usp. još i L. CHIAPPETTA, str. 576-581; E. OLIVARES, *Consiglio diocesano per gli affari economici (Consilium dioecesanum a rebus oeconomicis)*, u: *Nuovo Dizionario di diritto canonico, nav.dj.*, str. 299-300.

4. Pastoralno vijeće (kann. 511-514)

Pastoralno vijeće (*consilium pastorale*) nije postojalo u prijašnjem crkvenom zakonodavstvu. Riječ je o novoj ustanovi koja je djelo II. vatikanskog sabora. Teološki se temelji na načelu »zajedništva« i »sudjelovanja« Božjeg naroda na tajni i na crkvenim aktivnostima, po krštenju, koje pritijelovljuje Kristu i Crkvi.

Pastoralno se vijeće izričito predviđa u saborskim dekretima CD 27 i AG 30. Sabor je u CD 27,5 izrazio snažnu želju da se pastoralno vijeće ustanovi u svakoj biskupiji, ali ga nije nametao. Jednako se tako određuje i u M.P. *Ecclesiae Sanctae*.⁷⁸

Novi Zakonik posvećuje biskupijskom pastoralom vijeću 4 kanona (kan. 536 govori o župnom pastoralnom vijeću). U kan. 511 uspostava je pastoralnog vijeća predviđena s jednom slabijom formulacijom nego što je to bilo u prethodnim dokumentima, jer se kaže da se pastoralno vijeće treba osnovati »ako to savjetuju pastoralne okolnosti«.⁷⁹

Pastoralno vijeće je u fazi eksperimentiranja, zbog čega njegova narav i njegove mjerodavnosti očekuju da budu bolje definirane u krajevnom pravu. Od pastoralnog vijeća razlikuju se »Pastoralni sastanci«, koji se održavaju u nekim biskupijama, uz slobodno sudjelovanje svih vjernika ili njihovih skupina, pod predsjedanjem dijecezanskog biskupa. Prodiskutirani ili predloženi problemi na tim općim sastancima, kasnije se produbljuju u vlastitom sjedištu pastoralnog vijeća.

Ustanova biskupijskog pastoralnog vijeća ima svoju važnost i svoju vrijednost. Ona nije propisana, kao što je popisano prezbiterско vijeće (kan. 495, § 1), ali nije ni posve fakultativna u tom smislu da o njoj biskup može svojevolumno odlučiti. Dijecezanski će se biskup morati ravnati prema pastoralnim okolnostima, a ako mjesne prilike zahtijevaju postojanje pastoralnog vijeća, ono se mora osnovati (*constituatur*). Ta je zapovijed uvjetovana.⁸⁰

Kad se jednom osnuje, pastoralno je vijeće »trajno« tijelo,⁸¹ koje ima svoju trajnost s obzirom na ustanovu, ali ne i s obzirom na djelovanje i članove (kann. 513, § 1 i 514, § 2), a razvija svoje funkcije s određenim kontinuitetom. Njegov je karakter strogo biskupijski. Zakonik ne predviđa neko međubiskupsko ili nacionalno pastoralno vijeće.⁸²

Ako na nekom određenom području postoje hijerarhije različitih obreda, živo se preporučuje da pastoralno vijeće bude, u granicama mogućnosti,

⁷⁸ Usp. G. GHIRLANDA, *Consilio pastorale diocesano (Consilium pastorale dioecesanum)*, u: *Nuovo Dizionario di diritto canonico, nav.dj.*, str.301; usp. i AAS 58 (1966.) 766-767.

⁷⁹ Usp. G. GHIRLANDA, *Consiglio pastorale diocesano (Consilium pastorale dioecesanum) nav.dj.*, str.301.

⁸⁰ Usp. L. CHIAPPETTA, str.605.

⁸¹ Usp. *Ecclesiae Sanctae*, I., 16, § 2.

⁸² Usp. *Communications* 13 (1981.) 138.

međuobrednog karaktera, tj. sastavljeno od svećenika, redovnika i laika različitih obreda.⁸³

Što se tiče *posebnih funkcija* pastoralnog vijeća, Zakonik gotovo doslovice predlaže saborsku odluku, koja pastoralnom vijeću dodjeljuje zadaću istraživanja, prosuđivanja i predlaganja praktičnih zaključaka, pod vlašću biskupa, o onome što se tiče pastoralnog rada u biskupiji (kan. 511). Iz toga slijedi da pastoralno vijeće nije po sebi neka tehničko-organizacijska ustanova, tijelo za pastoralni program, povjerena mjerodavnim sektorima. Pastoralno je vijeće u biti tijelo koje *pomaže* biskupu, pa je ono stoga organ istraživanja, prosuđivanja i konkretnih predlaganja koja se odnose na pastoralno djelovanje i aktivnost biskupije. Međutim, ništa ne priječi da biskup proširi opseg mjerodavnosti pastoralnog vijeća, kao što se to već događa u mnogim biskupijama, ali samo u granicama pastoralnog djelovanja.⁸⁴

Prema tome, pastoralno se vijeće razlikuje od prezbiteriskog vijeća, kojega je zadaća da pruži vlastitu suradnju biskupu u upravljanju čitavom biskupijom (kan. 495, § 1).

Prezbiterisko vijeće je izraz biskupijskog prezbiterija, a pastoralno vijeće je izraz čitave crkvene zajednice, koje je biskup vidljivo središte i temelj jedinstva. Stoga se pastoralno vijeće *sastoji* od:

- klerika: svećenika i trajnih đakona;
- članova ustanova posvećenoga života, uz dozvolu mjerodavnog poglavara ili poglavarice;
- i osobito laika (kan. 512, § 1): »Bez obzira na oblik koji slobodno izabere dijecezanski biskup za sastav pastoralnog vijeća, veći dio članova treba da budu laici, budući da se biskupijska zajednica u najvećem dijelu sastoji od laika.«⁸⁵ Način označavanja laika određuje dijecezanski biskup; njih mogu birati župna pastoralna vijeća ili neka druga tijela, a može ih sam biskup izravno imenovati. Na sjednice se mogu pozvati i nekatolici.⁸⁶

U pastoralnom su vijeću predstavljene sve kategorije vjernika. Stoga je pastoralno vijeće očitovanje zajedništva među svim vjernicima, koji, pod vodstvom biskupa, vrše pravo i ispunjavaju obvezu suradnje, svatko prema vlastitoj karizmi i vlastitom položaju, u izgradnji Kristova tijela, snagom svoga sudjelovanja na trostrukoj Kristovoj službi (*munus*) po krštenju i potvrdi (AA 2, 1; LG 32, 3; 30; CD 16, 1; kann. 204, § 1; 208; 209, § 2; 210; 211; 121, §§ 2-3; 215 i 879). Odatle opća temeljna suodgovornost svih vjernika s obzirom na

⁸³ Usp. *Ecclesiae Sanctae*, I., 16, § 5.

⁸⁴ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 607.

⁸⁵ *Circolare S.C. per il Clero*, br. 7,2

⁸⁶ Usp. G. GHIRLANDA, str. 303.

vršenje poslanja Crkve. Ipak sudjelovanje vjernika laika u poslanju Crkve nije isto kao i sudjelovanje posvećenih službenika s pastoralnom zadaćom. Doista, opće se svećeništvo vjernika i ministerijalno svećeništvo međusobno bitno razlikuju a ne samo po stupnju; ipak zbog činjenice što oba sudjeluju na jedinom Kristovom svećeništvu, jedno i drugo su u međusobnom odnosu, jer jedno i drugo imaju na svoj posebni način dio u Kristovu svećeništvu (CD 10, 2). Iz toga slijedi da Krist nije, s jedne strane, povjerio pastoralnu zadaću naučavanja, posvećivanja i upravljanja cijeloj zajednici vjernika, nego samo onima koji su preko sakramenta reda postavljeni u svetu službu, a s druge strane, da drugi vjernici, upravo zbog njihovog aktivnog sudjelovanja u apostolskom poslanju Crkve, mogu biti od valjane pomoći pastirima u vršenju njihove službe. Očito je da kvalifikacija »pastoralno« dolazi od činjenice što to vijeće predlaže djelotvorne zaključke s obzirom na pastoralnu aktivnost a ne od činjenice da vrši pastoralnu službu upravljanja. U tom se pastoralno vijeće razlikuje od prezbiterskog vijeća i na tome se i temelji njegova fakultativnost.⁸⁷

Neophodno je potreban *uvjet* da ti vjernici budu u potpunom zajedništvu s Katoličkom crkvom. Prema kan. 512, § 1, odredba pastoralne razboritosti je i pravna odredba koja obvezuje.

Broj članova pastoralnog vijeća ne smije biti previše velik, tako da se ono može posvetiti vlastitoj zadaći na prikladan način.⁸⁸

Određivanje članova pastoralnog vijeća vrši se prema načinu koji odredi dijecezanski biskup: putem redovitog izbora a i putem izravnog imenovanja od strane samog biskupa. Po sebi je možda bolja mješovita metoda, slična onoj koja je naznačena u kan. 497 za prezbiterska vijeća: članovi koje bira baza, članovi »zbog povjerene im službe« i članovi koje imenuje biskup.

Ipak je potreban jedan redoviti i raznoliki *izbor*, tako da se u pastoralnom vijeću ogleda svakoliki dio Božjeg naroda koji tvori biskupiju i da se imaju u vidu:

- različiti krajevi biskupije;
- društvena stanja;
- društvena zvanja;
- udio koji imaju u apostolatu, bilo pojedinačno bilo združeni s drugima (kan. 512, § 2).

Članovi pastoralnog vijeća trebaju biti brižljivo izabrani, tako da pruže potpunu garanciju u svakom pogledu. Oni se trebaju odlikovati:

⁸⁷ Usp. G. GHIRLANDA, str. 302.

⁸⁸ Usp. *Circolare S.C. per il Clero*, br. 7,4.

- čvrstom vjerom;
- dobrim ponašanjem;
- razboritošću (kan. 512. § 3), u najširem smislu latinskog izraza »razboritosti« (*prudencia*): iskustvo i znanje; razborist, pamet.⁸⁹

Pastoralno vijeće nema »po pravu« ovlast samouređenja, kao što to ima prezbitersko vijeće (kan. 496). Sastavljanje statuta po sebi pripada biskupu (kan. 513, § 1), koji ipak može povjeriti dužnost njegova sastavljanja nekoj skupini ili komisiji prema svom vlastitom izboru i povjerenju, poštujući pravo biskupova odobrenja prije nego što statut stupi na snagu.⁹⁰

U statutu treba odrediti *trajanje* pastoralnog vijeća, koje ne smije biti neograničeno, nego »na određeno vrijeme« (kan. 513, § 1). Odredba kan. 501, § 1, koja određuje djelomičnu ili potpunu obnovu prezbiterskog vijeća »tijekom pet godina«, nije propisana za pastoralno vijeće, ali je sigurno prikladna i za njega. Naime, bilo bi dobro da ne prestane istodobno čitavo vijeće, nego da se obnavlja kružnim sustavom.⁹¹

Kad je biskupska stolica prazna, »po samom pravu« prestane pastoralno vijeće (kan. 513, § 2). Međutim, ništa ne priječi da onaj koji privremeno vrši funkcije ordinarija, ako to savjetuju okolnosti, sazove članove pastoralnog vijeća da se s njima savjetuje,⁹² ali ne može sazvati vijeće kao takvo.

Pastoralno vijeće, kao i prezbitersko, ima samo *savjetodavni glas*. Rasprava se o nekom problemu može zaključiti putem glasovanja većine i manjine, ali to ne mijenja narav stari. Glasovanje, koje ima za cilj smao da se formalno ustanovi mišljenje pastoralnog vijeća, uvijek ostaje na savjetodavnoj razini, i ne stječe nikakvu obvezatnu vrijednost za biskupa. Ipak je jasno da, »premda ostaje netaknuta sloboda i samostalnost koje mu punim pravom pripadaju, biskup ne može ne voditi računa o prijedlozima i sugestijama pastoralnog vijeća, napose ako je njihovo mišljenje jednodušno.«⁹³ Novi Zakonik, govoreći općenito o savjetu, izričito tvrdi: »...iako poglavar nije obvezan prikloniti se njihovu, premda jednodušnom, mišljenju, ipak bez veoma važna razloga prema svojem sudu neka ne odstupi od njihova mišljenja, osobito ako je jednodušno« (kan. 127, § 2, br. 2).

Kao što smo već spomenuti, *mjerodavnost* se pastoralnog vijeća odnosi na definiranje pastoralne aktivnosti biskupije, a ne odnosi se izravno na aktivnost upravljanja, koje je u mjerodavnosti prezbiterskog vijeća i zbora savjetnika. Pastoralnom vijeću po sebi pripada istraživanje, prosuđivanje i

⁸⁹ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 607-608.

⁹⁰ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 608., usp. i G. GHIRLANDA, str. 302.

⁹¹ Usp. G. GHIRLANDA, str. 303.

⁹² Usp. *Circolare S.C. per il Clero*, br. 11; *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 1921; usp. i G. GHIRLANDA, str. 302.

⁹³ *Circolare S. C. per il Clero*, br. 8, 2.

predlaganje praktičnih zaključaka o onome što se tiče pastoralnog rada u biskupiji (kan. 511).

Saziv pastoralnog vijeća, njegovo funkcioniranje, njegovo predsjedanje (sam ili preko drugih), sve su to stvari koje pripadaju biskupu, koji će se, po sličnosti s kan. 500, § 1, pobirnuti za dnevni red, određujući pitanja za raspravu ili prihvaćajući ona koja predlože članovi. Isto tako samo biskupu pripada da objavi ono o čemu se raspravljao (kan. 514, § 1) na pastoralnom vijeću, a dok to ne bude, članovi su obvezni čuvati tajnu.⁹⁴

Saziv pastoralnog vijeća ovisi o »potrebama apostolata«. Kan. 514, § 2 određuje najmanji broj saziva vijeća: »barem jedanput godišnje«. Ta obveza ima svoj razlog u činjenici što se u Zakoniku ne nalaze slučajevi u kojima bi biskup bio dužan saslušati mišljenje pastoralnog vijeća. Da nije određena učestalost saziva, kao u slučaju prezbiterskog vijeća, pastoralno bi se vijeće tako rijetko sastajalo što bi dovelo do uništenja same njegove ustanova.⁹⁵

Daljnje odredbe koje se odnose na pastoralno vijeće:

- sudjelovanje pastoralnog vijeća na pokrajinskom saboru (kan. 443. § 5);
- sudjelovanje pastoralnog vijeća na biskupijskoj sinodi (kan. 463, § 1, br. 5).

5. Biskupijska sinoda (kan. 460-468)

Biskupska sinoda (*synodus dioecisana*) je ustanova sa starom crkvenom praksom, koja je usporedna sa saborima.

Izgleda da je prvu biskupijsku sinodu na Zapadu slavio u Rimu papa Sircije 387. godine. O biskupijskoj su sinodi raspravljala osobito dva sabora: IV. lateranski (1215.) i Tridentinski, koji je, na XXIV. zasjedanju 1563. godine, nametnuo biskupima obvezu godišnjeg slavljenja sinode.⁹⁶

Biskupijske sinode, koje su veoma cvale u prošlosti, bile su zanemarene u ova dva posljednja stoljeća. Sada se nastoji, prema želji II. vatikanskog sabora (CD 36), da im se vrati prijašnja vrijednost, budući da one sačinjavaju najznačajniji izraz »biskupijskog zajedništva«. S druge pak strane, biskupijska sinoda je neizbježna nužnost, budući da sadašnji Zakonik prepušta krajevnom pravu veoma široki prostor. Što se dijecezanskih biskupa tiče, ima preko 600 kanona, koji upućuju na njihovu normativnu vlast za određivanje i upotrijebljenje općeg prava, a to svakako pobuđuje utemeljene bojazni i neodlučnosti.⁹⁷

⁹⁴ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 609.

⁹⁵ Usp. G. GHIRLANDA, str. 302.

⁹⁶ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 546. O biskupijskoj sinodi usp. N. ŠKALABRIN. *Biskupijska sinoda u Zakoniku kononškoga prava*; u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 125 (1997.) 225-230.

⁹⁷ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 546.

M.P. *Ecclesiae Sanctae* od 6. kolovoza 1966., u dijelu koji se odnosi na primjenu dekreta II. vatikanskog sabora *Ad Gentes divinitus*, o misijskoj djelatnosti Crkve, spominje biskupijsku sinodu kada ističe važnost pastoralnog savjeta na području organizacije misionarske aktivnosti. Pastoralnom savjetu pripada suradnja za pripremu biskupijske sinode i skrb za primjenu pravila sinode.⁹⁸ Direktorij za pastoralnu službu biskupa *Ecclesiae Imago*, od 22. veljače 1973.,⁹⁹ posvećuje poglavlje IV: »biskupu na biskupijskoj sinodi i na pastoralnom pohodu«,¹⁰⁰ predstavlja sinodu kao uistinu temeljni trenutak za život i ustanove partikularne crkve¹⁰¹ i tvrdi da sinoda, prema odredbi pastoralne aktivnosti predane kroz stoljeća i potom kodificirane od Tridentinskog sabora, nalazi u pastoralnom upravljanju biskupa »mjesto prvenstva« i mora se pripremiti i proslaviti »u obnovljenim i prikladnim oblicima prema stvarnim potrebama Crkve«.¹⁰²

a) Pojam i cilj biskupijske sinode

Pojam i cilj biskupijske sinode točno su određeni u kan. 460, koji biskupijsku sinodu definira kao skupštinu izabranih svećenika i drugih vjernika partikularne Crkve koji pomažu dijecezanskom biskupu na dobrobit sve biskupijske zajednice, prema odredbama kanona koji slijede.

Postoji *bitna razlika* između pojma biskupijske sinode u prijašnjem i novom Zakoniku. U prijašnjem Zakoniku biskupijska sinoda je bila skupština isključivo »klerička«, dapače »svećenička«, budući da su njezini članovi bili samo svećenici.¹⁰³ Prema odredbi novog Zakonika na biskupijsku se sinodu pozivaju kako klerici tako i laici (kan. 460 i 463, § 2). Sudjelovanje laika ipak ne sačinjava neku stvarnu novinu, budući da su neko vrijeme i oni sudjelovali na slavljenju sinode. Tako se ponavlja stara praksa Crkve, koja ne odgovara samo razlozima pastoralnog, nego i teološkog karaktera (»crkveno zajedništvo«).¹⁰⁴

b) Saziv sinode

Slavljenje sinode je pravno-pastoralna obveza. Njezino godišnje održavanje, koje je propisao Tridentinski sabor, prijašnji je Zakonik sveo na 10 godina: »barem svake desete godine« (kan. 356, § 1). U novom Zakoniku, obveza ostaje, ali je stvarno slavljenje prepušteno biskupovoj odluci, koji će si-

⁹⁸ Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 2, br. 909.

⁹⁹ Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 1945-2328.

¹⁰⁰ Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 2205-2221.

¹⁰¹ Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 2211. Osim biskupija postoje i druge partikularne crkve o kojima se govori u kan. 368: »Partikularne Crkve, u kojima i od kojih opstoji jedna i jedina Katolička Crkva, prije svega su biskupije, s kojima se izjednačuju, osim ako je određeno što drugo, područna prelatura i područna opatija, apostolski vikarijat i apostolska prefektura i za stalno osnovana apostolska administratura«.

¹⁰² *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 2205.

¹⁰³ Usp. kan. 358 prijašnjeg Zakonika.

¹⁰⁴ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 547.

Diacovensia VII(1999.)1

nodu sazvati: »kad to savjetuju okolnosti... i pošto se posavjetuje s prezbiterskim vijećem« (kan. 461, § 1), imajući u vidu da je sinoda: »redovita ustanova za posuvremenjenje krajevno zakonodavstva biskupije«. ¹⁰⁵

Biskup će moći saslušati i pastoralno vijeće, ali novi Zakonik u vezi s tim nije namjeravao donijeti neku obvezu, budući da je riječ o odluci upravljanja, koja ne ulazi u funkciju pastoralnog vijeća. ¹⁰⁶

U slučaju da se biskup brine za više biskupija, ili se za jednu brine kao vlastiti biskup, a za drugu kao upravitelj, može sazvati jednu biskupijsku sinodu za sve povjerene mu biskupije (kan. 461, § 2).

Saziv biskupijske sinode jest u izravnoj i isključivoj mjerodavnosti dijecezanskog biskupa, a ne generalnog vikara, ni biskupa koadjutora ili pomoćnog biskupa (osim ako imaju posebni nalog: kan. 134, § 3), a ni onoga koji je privremeno na čelu biskupije (kan. 462, § 1), kao što je to dijecezanski upravitelj.

Predsjedanje biskupijskoj sinodi pripada istom biskupu, koji ipak može za obavljanje te zadaće na pojedinim sinodskim zasjedanjima ovlastiti generalnog ili biskupskog vikara (kan. 462, § 2).

Novi Zakonik ništa ne određuje o *mjestu* slavljenja sinode. Smatramo da je priklano da se slavljenje sinode odvija u katedralovoj ckrvi, ¹⁰⁷ kako je određivao prijašnji Zakonik (kan. 357, § 2).

Na uvodnom zasjedanju svi su članovi sinode, bilo oni koje je odredilo pravo, bilo oni koje je pozvao biskup, obvezni osobno položiti ispovijest vjere pred samim biskupom ili pred njegovim ovlaštenikom (kan. 833. br. 1)

c) Sudjelovanje na sinodi

Kan. 463 predviđa široko i jasno sudjelovanje na sinodi da bi predstavljalo sve sastavne dijelove biskupijske zajednice, i svi: prezbiteri, đakoni, redovnici i obični vjernici, suodgovorno sudjeluju u sinodskim radovima za zajedničko dobro.

Članovi po pravu, budući da trebaju biti pozvani da sudjeluju na sinodi, i ne smiju se isključiti osim zbog odgovarajućeg razloga, jesu:

1. biskup koadjutor i pomoćni biskupi;
2. generalni vikar i biskupski vikar, a i sudski vikar;
3. kanonici stolne crkve;
4. članovi prezbiterskog vijeća;

¹⁰⁵ *Communicationes* 12 (1980.) 315

¹⁰⁶ Usp. *Communicationes* 14 (1982.) 210.

¹⁰⁷ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 548.

5. vjernici laici, pa i članovi ustanova posvećenoga života, koje treba da izabere pastoralno vijeće na način i u broju koji treba da odredi dijecezanski biskup ili gdje nema toga vijeća, na način koji odredi dijecezanski biskup;
6. rektor velikog biskupijskog sjemeništa;
7. dekani;
8. barem jedan prezbyter iz svakog dekanata, kojega treba da izaberu svi koji tamo obavljaju dušobrižničku službu; isto tako treba da izaberu drugog prezbitera koji će ga, ako taj bude spriječen, zamijeniti;
9. neki poglavari redovničkih ustanova i družba apostolskoga života, koje u biskupiji imaju kuću, koji treba da se izaberu u broju i na način kako odredi dijecezanski biskup (kan. 463, § 1, br. 1-9)

Sve spomenute osobe imaju obvezu sudjelovanja, osim ako ih ispričava neka zakonita smetnja.

Ako dijecezanski biskup smatra to prikladnim, može na biskupijsku sinodu pozvati (*vocari possunt*) kao članove sinode i druge, koji su fakultativni članovi:

- klerike;
- članove ustanova posvećenoga života;
- vjernike laike (kan. 463, § 2).

Što se tiče spomenutih osoba za njih ne postoji obveza po pravu da sudjeluju, budući da kan. 463, § 2 ništa ne kaže u vezi s tim. Tu obvezu ipak može nametnuti dijecezanski biskup u samom pozivu. Osim toga, ako te osobe sudjeluju, treba ih smatrati sinodskim članovima.

U skladu s duhom II. vatikanskog sabora, koji mora nadahnuti napose pastire Crkve (kan. 383, § 3), dijecezanski biskup može pozvati na sinodu, kao *promatrače*, a ne kao članove, i neke službenike ili članove Crkava ili crkvenih zajednica koje nisu u potpunom zajedništvu s Katoličkom crkvom (kan. 463, § 3).

Oni po sebi nemaju pravo sudjelovati u raspravama, ali biskup, prema svom razboritom sudu, može i njima dati tu ovlast.

Kad se radi o krajevnom saboru, kan. 444, § 2 pravi razliku (uključivo) između članova s odlučujućim i članova sa savjetodavnim glasom, određujući da u slučaju spriječenosti, prvi mogu poslati zastupnika, koji ipak ima samo savjetodavni glas. Naprotiv, na biskupijskoj sinodi, budući da svi članovi imaju

Diacovensia VII(1999.)1

samo savjetodavni glas, općenito se određuje da nitko ne može poslati zastupnika da prisustvuje sinodi u njegovo ime.¹⁰⁸

Član koji je spriječen ima pravnu obvezu, a ne samo moralnu, tj. obvezu dobroj odgoja, obavijestiti dijecezanskog biskupa o toj smetnji (kan. 464).

d) *Tijek sinode*

Sloboda rasprave je pravo koje je već bilo dano u prijašnjem Zakoniku (kan. 361). Svi članovi sinode, koji su takvi po pravu ili po pozivu, imaju pravo sudjelovanja u raspravi o sadržaju i predloženim pitanjima i pravo da slobodno iznesu vlastito mišljenje (kan. 465), obdržavajući, kako je očito, norme uljudnosti, poštovanja, umjerenosti i ljubavi.¹⁰⁹

Biskupijska sinoda nije neka vrsta parlamenta, u kojem se pitanja rješavaju većinom glasova. Na biskupijskoj sinodi *jedini je zakonodavac dijecezanski biskup* a svi drugi, uključujući i eventualnog biskupa koadjutora, imaju samo *savjetodavni glas*, a ni sam dijecezanski biskup, u zakonodavnoj materiji, ne može nikome dati odlučujući glas (kan. 135, § 2).

Dosljedno tome, samo dijecezanski biskup potpisuje izjave i odluke i one se mogu objaviti samo njegovom vlašću (kan. 466).

To ipak ne čini sinodu nekom beskorisnom ustanovom, budući da njezina funkcija, premda je samo savjetodavna, razvija jednu *važnu ulogu* u duhu »crkvenog zajedništva«, a biskup, koji je »otac« i »pastir«, ne bi smio ne voditi računa o mišljenjima, prijedlozima i težnjama, koje su zakonito iznijela njegova djeca.¹¹⁰ To je obveza i pravnog karaktera, kako proizlazi iz LG 30 i iz kan. 212, §§ 2-2.

To što nije prihvaćen prijedlog da se sinodi da odlučujuća vlast ne znači da članovi sinode imaju, kod formulacije odluka, čisto »dekorativnu« ili »ukrasnu« ulogu, koja je u biti beskorisna. Nastranu činjenica da šire savjetovanje omogućava da se bolje uoče potrebe zajednice i doprinosi da se s većom sviješću prihvate odluke koje se donesu, postoji nova crkvena svijest odnosa na relaciji biskup-zajednica koja zahtijeva da se da posebna vrijednosti izrazu »*savjetodavni*«. Biskup nije izoliran iz svoje zajednice i njegova se zadaća zakonodavca ne ostvaruje na temelju njegove isključujuće osobne mjerodavnosti, nego on zaključuje i sintetizira plodove mudrosti i karizmi sveg prezbiterija, dapače čitavog Božjeg naroda koji je on sam nadahnuo životom i pomogao mu da raste. Da bi u pravi čas u Duhu izrazio poziv Krista Gospodina svojoj Crkvi, sam biskup treba proći put učenika, ne samo u marljivom razmatranju

¹⁰⁸ Usp. L. CHIAPPETA, str. 551. Svakako treba razlikovati zastupnika od zamjenika o kojem se govori u kan. 463, § 1, br. 8. Zamjenika izabire svaki dekanat među prezbiterima dotičnog dekanata.

¹⁰⁹ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 551.

¹¹⁰ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 552.

Sv. pisma i u vjernom čuvanju i odgovornom unapređenju predaje, nego i u bratskom slušanju onoga što Duh želi reći preko svakog vjernika. Koliko će se više njegov odgovorni i neotuđivi razbor, uključujući i odlučni trenutak koji ga kruni, dogoditi u crkvenom sastavu (*in gremio ecclesiae*), tim će više proizaći očitovanje Gospodinova misterija ljubavi. Premda sinoda ima, ne računajući biskupovu osobu, samo savjetodavni glas, ipak taj glas uživa u Crkvi ugled, koji nastaje iz osjećaja vjere utemeljenog na darovima Duha Svetoga i koji, budući da je on svjedočanstvo kršćanskog života, ima onu unutrašnju snagu koja u zajednici Crkve nije lišena snage koja obvezuje.¹¹¹

Objavljivanje sinodskih odluka može biti i na samoj sinodi, tako da odmah stupe na snagu, ako tako odredi biskup. (kan. 8, § 2).

Tekst sinodskih izvjava i odluka dijecezanski biskup treba priopćiti metropolitu i biskupskoj konferenciji (kan. 467). To je prava obveza, koja ima svoj temelj u duhu »crkvenog zajedništva«, koje napose mora nadahnuti djelovanje biskupa.

Ne postoji obveza da se odluke pošalju Svetoj Stolici, budući da nije određen nikakav pregled od strane vrhovne vlasti.¹¹² Uostalom, tu obvezu nije nametao ni prijašnji Zakonik.

Kao što dijecezanski biskup ima ovlast sazvati biskupijsku sinodu, tako ima i ovlast obustaviti je, a i raspustiti, prije njezina završetka. Naravno da obustava, a još više raspuštanje, zahtijevaju teški razlog, o kojem sudi sam biskup (kan. 468. § 1).

U slučaju prazne ili spriječene biskupske stolice, sinoda se po samom pravu prekida, dok dijecezanski biskup, koji nasljeđuje prijašnjeg, ne odluči da se ona nastavi ili je progłosi utrnulom (kan. 468, § 2).

e) Uputa o biskupijskim sinodama

Nakon proglašenja Zakonika kanonskog prava Kongregacija je za biskupe namjeravala proglasiti upute za izdavanje detaljnijih odredaba o biskupijskoj sinodi. Prvi pripremljeni nacrt nije bio dobro primljen od stručnjaka te je privremeno ostavljen za neki pogodniji trenutak.¹¹³

Pogodniji je trenutak došao 1997. Najprije je *L' Osservatore romano* pod naslovom: *Istruzione sui sinodi diocesani* (Uputa o biskupiskim sinodama), donio tekst Kongregacije za biskupe kao posebni prilog od 9. srpnja 1997. Isti je tekst na latinskom jeziku objavljen u službenom glasilu *Acta Apostolicae Sedis* u

¹¹¹ Usp. P. URSO, *La struttura interna delle Chiese particolari*, u: *AA.VV., Il diritto nel mistero della Chiesa, II., Il Popolo di Dio, Stati e funzioni del Popolo di Dio, Chiesa particolare e universale, La funzione di insegnare*, (Libri II e III del Codice, II edizione, a cura del Gruppo Italiano Docenti di diritto canonico, PUL, Roma, 1990., str. 408.

¹¹² Usp. *Communicationes* 14 (1982.) 212.

¹¹³ Usp. P. URSO, *nav. dj.*, str. 409, nt. 23.

kojem je određeno da će Uputa vrijediti (*valebit*) za biskupijske sinode koje će započeti tri mjeseca nakon njezina objavljivanja u službenom glasilu *Acta Apostolicae Sedis*.¹¹⁴

Uputa počinje s kratkim predgovorom nakon kojeg slijede 5 naslova:

I. Uvod o naravi i svrsi biskupijske sinode¹¹⁵

II. Sastav sinode

III. Sazivanje i pripremanje sinode

A. Sazivanje

B. Pripremno povjerenstvo i uređenje sinode

C. Faze pripremanja sinode:

1. Duhovna, katehetska i informativna priprema

2. Biskupijsko savjetovanje

3. Određivanje pitanja

IV. Događanje sinode

V. Sinodske izjave i odluke.

Na koncu se nalazi Dodatak Uputi o biskupijskim sinodama s naslovom: *Pastoralne dužnosti koje Zakonik kanonskoga prava povjerava vlasti dijecezanskog biskupa za donošenje zakona*.¹¹⁶ Nakon kratkog uvoda slijede tri naslova:

I. Na koji se način treba vršiti naučiteljska služba¹¹⁷

II. Kojim sredstvom provesti posvetiteljsku službu

III. Kako treba vršiti upraviteljsku službu

1. Uređenje biskupije

¹¹⁴ Uputa o biskupijskim sinodama prevedena je iz *L' Osservatore Romano* i izdana kao *Dodatak billenu IKA-Vijesti* od 24. srpnja 1997. Latinski je tekst izdan u: *AAS 89 (1997.) 706-727*.

¹¹⁵ Prevoditelj ili prevoditelji Upute nedvojbeno su uložili veliki trud, jer je riječ o prijevodu uputa koje tumače propise zakona (usp. kan. 34, § 1). Ipak treba reći da su neke riječi neprecizno prevedene, pa je potrebno držati se latinskog teksta koji je službeni tekst Upute. Tako npr.: »normae« su prevedene kao »napomene«; »adsignabil« je prevedeno »će odrediti«; »munia« su »područja«, itd., o čemu usp. *AAS 89 (1997.) 711, 715 i 722* i *Dodatak billenu IKA-Vijesti* od 24. 7. 1997., III., IV. i VII.

¹¹⁶ U službenom glasilu stoji: *Pastoralia munia quae Codex Iuris Canonici concedit legum ferendarum potestati Episcopi dioecisani*. Prijevod: *Pastoralna područja koja ZKP povjerava zakonodavnoj vlasti dijecezanskog biskupa*. Latinska riječ »munia« prevedena je s »područja«, što je netočno, o čemu usp. *AAS*, str. 722, i *Uputa o biskupijskim sinodama*, str. VII.

¹¹⁷ Prijevod: O vršenju »munus docendi«, *Uputa*, str.VII.

2. Stega klera

3. Ekonomsko upravljanje biskupijom.

Uz pomoć privremenog povjerenstva biskup se treba pobrinuti da se saštavi i objavi sinodski pravilnik.¹¹⁸

Pravilnik, među ostalim, treba utvrditi: sastav sinode; pravila o načinu obavljanja izbora za sinodske članove; različite službe koje treba vršiti u sinodskoj skupštini (predsjednik, moderator, tajnik); način postupanja na samim zasjedanjima, s naznakom trajanja, načina priloga (usmeno ili pismeno) i načina glasovanja.¹¹⁹

6. Biskupsko vijeće (kan. 473, § 4)

Zbog potpunosti ove materije treba spomenuti i odredbe Zakonika koje se odnose na međusobno savjetovanje u važnijim stvarima između dijecezanskog biskupa, biskupa koadjutora i pomoćnog biskupa (kan. 407) i na ustanovu biskupskog vijeća (*consilium episcopale*), kad biskup prosudi da je to korisno, koje se sastoji od generalnih i biskupskih vikara, da bi se prikladnije potpomogala pastoralna djelatnost (kan. 473, § 4).

III. Župna vijeća (kan. 536-537)

Vidjeli smo da Zakonik na razini biskupije predviđa pastoralno i ekonomsko vijeće. I na razini su župe predviđena dva vijeća pod istim imenom, koja pomažu župniku u unapređivanju pastoralne djelatnosti i u upravljanju župnim dobrima.¹²⁰

1. Pastoralno vijeće (kan. 536)

Osnivanje pastoralnog vijeća (*consilium pastorale*) prepušteno je sudu dijecezanskog biskupa, koji se mora posavjetovati s prezbiterskim vijećem. Svrha je pastoralnog vijeća pružanje pomoći župi u pomaganju i unapređivanju pastoralne djelatnosti. U sličnosti s kan. 511, koji se odnosi na biskupijsko pastoralno vijeće, župnom pastoralnom vijeću pripada, pod vlašću župnika, istraživati, raspravljati i iznositi konkretne prijedloge s obzirom na župni pastoral.¹²¹

Bitna normativa župnog pastoralnog vijeća sažeta je u kan. 536, ali postoji uska povezanost s biskupijskim pastoralnim vijećem, kako u naučnim i

¹¹⁸ O pravilnicima Zakonik govori u kan. 95, §§ 1-2.

¹¹⁹ Usp. AAS 89 (1997.) 414-715. Za hrvatski prijevod vidi Uputu, str. IV.

¹²⁰ O svim navedenim tijelima Zakonik kanonskog prava govori u Knjizi II.: Božji narod; Dio II.: Hijerarhijsko uređenje Crkve; Odsjek II.: Partikularne Crkve i njihove skupštine; Naslov VIII.: Unutrašnje uređenje partikularnih Crkava.

¹²¹ Usp. L. CHIAPPETTA, str. 636.

zakonskim izvorima, tako i u kanonskoj strukturi i u praktičnom ostvarenju. Stoga vjerujemo da se, za ispravno shvaćanje njegovog značenja, treba obratiti na dva stajališta Zakonika koja se odnose na biskupijsko pastoralno vijeće i točno ih primijeniti na župna pastoralna vijeća. Taj je odnos jasan u AA 26, a javlja se i kasnije u Okružnici Kongregacije za kler 1973.,¹²² i na još relevantniji način u važnom i znakovitom pastoralnom direktoriju biskupa *Ecclesiae imago*, koji je također objavljen 1973.,¹²³ u kojem se tvrdi: »s ciljem da se učini što djelotvornijom aktivnost vijeća (biskupijskog pastoralnog), biskup može odrediti da se, budući da to traži dobro vjernika, u svakoj župi osnuje... župno pastoralno vijeće, i da se sva ta župna pastoralna vijeća usklade s biskupijskim vijećem. Župna će vijeća, sabrana po zonama, moći birati vlastite delegate koje će poslati na biskupijsko vijeće tako da čitava biskupijska zajednica bude svjesna da pruža biskupu, preko biskupijskog savjeta svoju suradnju.«¹²⁴ Na temelju toga možemo iznijeti sljedeća promišljanja:

1. Osnivanje je župnog pastoralnog vijeća fakultativno od strane dijecezanskog biskupa, ali zakonski tekst i u ovom slučaju usvaja zapovijedni oblik, premda uvjetovan s dva elementa koji su izričito navedeni u kan. 536, § 1:

- a) da osnutak po sudu dijecezanskog biskupa bude prikladan;
- b) da se biskup posavjetovao s prezbiterskim vijećem.

Treba primijetiti da prvi uvjetni element nije sinonim za »nužan«, niti »veoma koristan ili veoma prikladan«, nego da je dovoljno, prema objektivnom značenju upotrijebljenog izraza, da je »priklano« (*opportunus* = zgodan prikladan; izvrgnut, izložen). Prema hrvatskom rječniku »prikladan« = koji odgovara potrebi, zahtjevu, koji pristaje, pogodan, podesan, podoban, zgodan.¹²⁵

2. Dijecezanski biskup nije dužan slijediti savjet prezbiterskog vijeća. Od biskupa se samo traži da ga sasluša, ali »bez veoma važnog razloga prema svojem sudu neka ne odstupa od njihova mišljenja, osobito ako je jednodušno« (kan. 127, § 2, br. 2).

3. U oskudnim recima koji predstavljaju okvir ovog zakona o župnom pastoralnom vijeću, utvrđene su sljedeće odredbe koje se ne smiju zaboraviti, niti ispustiti, niti izmijeniti u trenutku sastavljanja biskupijskih odredaba:

- a) Na čelu je vijeća uvijek župnik;
- b) Župnom pastoralnom vijeću trebaju pripadati »oni koji snagom svoje službe sudjeluju u pastoralnoj brizi za župu«, kao što su npr. župni vikari,

¹²² Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 1902-1923.

¹²³ Usp. *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 1945-2328.

¹²⁴ Usp. J. DÍAZ, *Consiglio pastorale parrocchiale (Consilium pastorale paroeciale)*, u: *Nuovo Dizionario di diritto canonico, nav. dj.* str. 303-304.

¹²⁵ Usp. VI. ANIĆ, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 1991., *prikladan*, str. 546.

đakoni koji vrše svoju službu u župi i laici koji su primili neku laičku službu (kan. 230, § 1) koju u župi vrše;

c) Glas je kod glasovanja vijeća samo savjetodavan tako da izgleda da se stezi biskupijskih odredaba ne može prepustiti mogućnost da ga učine savjetodavnim ili odlučujućim .

4. Smatramo da i članovi ustanova posvećenoga života i družba apostolskoga života koji vrše svoju pastoralnu aktivnost u župi (npr. vjeroučitelji ili vjeroučiteljice), trebaju biti članovi župnog pastoralnog vijeća, prema širokom tumačenju odredba kan. 536, § 1. Srazmjer njihovog predstavljanja, kao i način imenovanja, utvrdit će biskupijske odredbe.

5. Zakonik prepušta široki prostor dijecezanskom biskupu da odredi:

a) Oblik imenovanja ili izbora članova vijeća koji će ga sačinjavati snagom svoje službe;

b) Određivanje konkretnih ciljeva, vodeći uvijek računa da oni ne smiju prijeći područje naznačeno za ta vijeća, a njihovo je područje da surađuju u pastoralnoj aktivnosti. Prema tome, ne radi se o nekom tijelu upravljanja s posebnim jurisdikcijskim funkcijama, a u njihovu mjerodavnost još manje ulazi odlučivanje ili izjašnjavanje o pitanjima vjere i morala;

c) Broj članova vijeća;

d) Način sazivanja, učestalost sjednica...

6. Premda se sve ono što je određeno za biskupijsko pastoralno vijeće, bilo općim pravom (kan. 511-514), bilo krajevnim pravom (odredbe biskupske konferencije i biskupijske odredbe), ne treba nužno primijeniti i na župna pastoralna vijeća, ništa ne prijeći, dapače će, u nekim slučajevima, biti i veoma prikladno da se izvrši odgovarajuće prenošenje i prilagođivanje te normative, po analogiji svrhe i strukture koju pravo daje obojim vijećima. Poštujući, ali ne i dijeleći, i druga mišljenja, vjerujemo da se, ako postoje oba vijeća, ona moraju shodno međusobno uskladiti.¹²⁶

Prema tome, župno pastoralno vijeće:

- sastoji se ne samo od laika, nego i od svih koji sudjeluju, na temelju svoje službe u brizi za župu;

- *na čelu je župnik;*

- ravna se, s obzirom na svoj sastav i na funkcioniranje, prema odredbama koje donese dijecezanski biskup;

- ima samo savjetodavni glas (kan. 536, §§ 1-2).

¹²⁶ J. DÍAZ, *nav. dj.* str. 304-305.

Ako se ispravno shvati i ostvari, pastoralno vijeće je djelotvorno sredstvo velike važnosti, budući da promiče »zajedništvo« župnika i njegovih župljana kao i njihovo zajedništvo s vlastitim pastirom, a ostvaruje na konkretni način sudjelovanje župne zajednice u životu i poslanju Crkve. Njegovo utemeljenje pripada župniku. Prema kan. 536, § 1, dijecezanskom biskupu pripada samo sud o prikladnosti takve ustanove, ali očito da on može sebi pridržati i sam čin utemeljenja, ako to bude smatrao prikladnim.

U skladu s kan. 538, § 1, te nakon saslušanja mišljenja prezbiteruskog vijeća na sjednici održanoj dne 9. svibnja 1988. dijecezanski biskup, msgr. Ćiril Kos, donio je *Odluku* o osnivanju pastoralnog vijeća u svim župama Đakovačke i srijemske biskupija.¹²⁷

Način osnivanja, vođenja i djelovanja pastoralnog vijeća ravna se prema odredbama koje je donio dijecezanski biskup.¹²⁸

2. *Ekonomsko vijeće (kan. 537)*

Ekonomsko je vijeće (*consilium a rebus oeconomicis*) nasljednik »crkvenog odbora« prijašnjeg Zakonika (usp. kann. 1183-1184).

Biskupska je sinoda, slavljena 1971., inzistirala na tome da »i laici vrše glavne funkcije s obzirom na vlasništvo Crkve i da aktivno sudjeluju u upravljanju njezinim dobrima«. ¹²⁹ Na taj se način postiže veća odgovornost laika u Crkvi, na ekonomskom području, a s druge strane, kler će svjedočiti, kako je i pravedno, svoje stvarno odricanje od vremenitih dobara.

Ekonomsko vijeće je *obvezatno* za svaku župu (kan. 537). Dapače, prema kan. 1280, svaka pravna osoba treba imati vlastito ekonomsko vijeće ili barem dvojicu savjetnika, koji pomažu upravitelju u obavljanju službe.

Kan. 537 ne pravi razliku između velikih i malih župa. Prema tome, obvezatno je osnovati župno ekonomsko vijeće i u manjim ili ekonomski slabijim župama.¹³⁰

Sastav, trajanje i ovlasti župnih ekonomskih vijeća uređene su, osim općim pravom i odredbama izdanim od dijecezanskog biskupa.¹³¹ Njihov je cilj pružanje pomoći župniku u upravljanju župnim dobrima, uz obdržavanje propisa kan. 532, prema kojem župnik zastupa župu u svim pravnim poslovima.

¹²⁷ Usp. *Obavijesti* (1988.) 131.

¹²⁸ Usp. *Obavijesti* (1988.) 131-133.

¹²⁹ *Enchir. Vat.*, vol. 4, br. 1276.

¹³⁰ Usp. J. DÍAZ, *Consiglio parrocchiale per gli affari economici (Consilium paroeciale a rebus oeconomicis)* u: *Nuovo Dizionario di diritto canonico, nav. dj.*, str. 301.

¹³¹ Usp. *Obavijesti* (1988.) 134-135. Čl. 11 daje ekonomskom vijeću odlučujući glas, o čemu usp. str. 135.

U sličnosti s kan. 492, koji se odnosi na biskupijsko ekonomsko vijeće, i župno se ekonomsko vijeće, kojemu je na čelu župnik, treba sastojati od barem trojice vjernika, zaista stručnih u ekonomiji i svjetovnom pravu te koji se odlikuje poštenjem, i koji su osim toga brižni za interese Crkve.

Za ekonomska se vijeća može, prema biskupijskim odredbama, upotrijebiti sljedeća temeljna shema:

1. Župnom ekonomskom vijeću predsjedava župnik, kao zakoniti predstavnik župe (kan. 532), a sastoji se od broja vjernika koji je razmjernan veličini župe, a koji ne smije biti manji od dva člana, koji su na neki način stručnjaci za upravljanje ekonomskim dobrima i prokušani cjelovitošću morala;
2. Članove župnog ekonomskog vijeća imenuje župnik prema biskupijskim odredbama, ako one postoje, ili nakon što se savjetovao s razboritim osobama u župi. Prema okolnostima osoba i mjesta, biskupijske odredbe mogu odrediti da župna ekonomska vijeća sačinjavaju izabrani članovi, imenovani članovi i članovi koji su to zbog službe koju vrše, npr. predsjednik župnog karitasa.
3. Imenovanje je članova na određeno vrijeme koje se može i ponoviti.
4. Vijeće ima zadaću da pomaže župniku u upravljanju ekonomskim dobrima župe. Tu spada izrađivanje godišnjeg predračuna primitaka i izdataka i ispitivanje konačne bilance.¹³²

Odnos između župnih vijeća možemo iznijeti u nekoliko točaka.

1) Najprije treba naglasiti da je riječ o dvije različite ustanove. Njihove razlike proizlaze iz samog teksta Zakonika, kako smo već vidjeli, te iz različite obvezatnosti, svrhe i sastava vijeća.

a) S obzirom na *obvezatnost* tih dvaju vijeća razlika je jasna: pastoralno vijeće nije obvezatno iz same odredbe Zakonika, ali ono može postati obvezatno iz odluke dijecezanskog biskupa. Ako se dijecezanski biskup odluči za osnivanje pastoralnog vijeća, ono postaje obvezatno za sve župe njegove biskupije; naprotiv, ekonomsko je vijeće obvezatno za svaku župu prema odredbi samoga Zakonika. Stoga je svaki župnik dužan ustanoviti ga, ako ga nema, a ako to ne učini, vjernici imaju pravo uteći se biskupu i zahtijevati njegovu uspostavu.

b) Različka je *svrha* vijeća. Svrha je pastoralnog vijeća unapređenje pastoralne djelatnosti župe; dok je svrha ekonomskog vijeća pomagati župniku u upravljanju župnim dobrima.

¹³² Usp. J. DÍAZ, str. 301.

trebno više od jedne generacije da se zakon pretoči u životnu naviku, ali prije toga potrebno je da se stvori *novi mentalitet*. Obdržavanjem kanona uči će načela Zakonika u život naroda i samo će tada nove institucije pokazati svoju učinkovitost. Tako npr. neće biti dovoljno ustanoviti u župi pastoralno vijeće, dok se vjernici ne uvjere da su upravo oni protagonisti vlastite pastoralne aktivnosti. Neće biti dovoljno propovijedati o odgovornosti vjernika, sve dok oni budu puki izvršitelji župnikovih odluka. Isto vrijedi i za odnos biskupa i prezbitera; klerika i laika. Potrebno je skupa primijeniti i norme i poduzeti sve da one ožive duh. Staroj krilatici: »*dixit laicus clero namquam tibi amicus ero*«, bez obzira kako se onda shvaćala i tumačila, više doista nema mjesta.

Kratko i sažeto nabranje različitih tijela i njihovih uloga u Zakoniku, pokazuje da je u crkvenim *strukturama* mnogo toga već pokrenuto. Međutim, sve te reforme neće biti učinkovite bez stvarne promjene mentaliteta kršćanskog puka i napose klera. Temelj svake reforme ostaje oblikovanje čvrste i žive vjere, objektivno poznavanje saborskih dokumenata i uputa za njihovo provođenje u život, međusobno povjerenje na različitim razinama kroz iskrenu suradnju i ljubav. Samo će tako novi Zakonik biti prihvaćen i postati uspješno sredstvo za ostvarenje Sabora, jer zakon je bez Duha mrtav.¹³⁷

Istina, zakon nije sve u Crkvi, ali je on Crkvi prijeko potreban kao i karizma, tvrdi P. Felici.¹³⁸ Ivan Pavao II. jasno kaže da svrha Zakonika nije da namomjesti vjeru, milost, karizme, a posebno ne ljubav u životu Crkve ili vjernika. Naprotiv, svrha je Zakonika da stvori takvo uređenje u crkvenom društvu koje dajući prvenstvo ljubavi, milosti i karizmama, istodobno olakšava njihov uređeni razvoj u životu crkvenog društva i pojedinaca koji mu pripadaju.¹³⁹

Svi problemi, koji u Crkvi postoje, moraju se promatrati i rješavati kroz »idealni trokut«: kroz Sveto pismo, koje je izvor svega, kroz Dokumente II. vatikanskog sabora i kroz Zakonik kanonskoga prava.¹⁴⁰

Na koncu se želim poslužiti riječima koje je često izgovarao pokojni kardinal Pericle Felici koji je nedvojbeno jedna od najzaslužnijih osoba za novi Zakonik kanonskoga prava. Njegove su riječi: »Tko ne pozna, tko ne poštuje i tko prezire zakon, završava time da na mjesto zakona stavlja svoju samovolju: a to je uzrok despotizma kod poglavara, uzrok neposlušnosti i nepokornosti kod podložnika i uzrok kaosa u društvu.«¹⁴¹

¹³⁷ Usp. A. GIACOBBI, *Il diritto nella storia della Chiesa. Sintesi di storia delle fonti*, u: *Il diritto nel mistero della Chiesa, nav. dj.*, str. 213-214; usp. i N. ŠKALABRIN, *Uvod u kanonsko pravo*, Đakovo, 1994., str. 103-104.

¹³⁸ P. FELICI, *Una questione elegante: favorevole o odiosa in norma penale?* u: *Communicationes* 10 (1978.) 280.

¹³⁹ Usp. IVAN PAVO II., *Sacrae disciplinae leges*, str. XXIX.

¹⁴⁰ Danas u Katoličkoj crkvi postoje dva Zakonika. Naime, osim Zakonima kanonskoga prava za latinsku Crkvu, koji je proglašen 1983., postoji i Zakonik kanona istočnih Crkava (*Codex canonum Ecclesiarum orientalium*), koji je proglašen 1990., a preveden je i na hrvatski jezik: *Zakonik kanona istočnih Crkava. Proglašen vlašću pape Ivana Pavla II.*, s izvorima, Glas Koncila, Zagreb, 1996.

¹⁴¹ P. FELICI, *nav. dj.*, str. 280.

PRESBITERO E LE STRUTTURE CANONICHE NELL'EDIFICAZIONE DELLA CHIESA PARTICOLARE

Sommario

Autore tratta di relazione tra il presbitero e le strutture canoniche nell'edificazione della Chiesa particolare. La nozione di »struttura« spesso viene considerata sinonimo di »istituzione«.

Sono stati dettagliatamente trattati diversi corpi e consigli al livello diocesano e parrocchiale. I corpi diocesani: consiglio presbiterale, collegio dei consultori, consiglio per gli affari economici, consiglio pastorale e sinodo diocesano. I consigli parrocchiali: consiglio pastorale e consiglio per gli affari economici.

Tutti questi corpi e consigli hanno di regola soltanto un voto consultivo. Nei rari casi, quando si tratta principalmente dei beni temporali, al collegio dei consultori appartiene un voto deliberativo.